

СТО ПЕРВЫЙ ГОДЪ СУЩЕСТВОВАНІЯ.

SETNY PIERWSZY ROK ISTNIENIA.

ВИЛЕНСКИЙ КУРЫЕР

ВЪСТНИКЪ WILEŃSKI

ОФИЦИАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКИЙ ВЪСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки
Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть
года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяць 84 к. — За объявленія платится за строку
17 к. сер.
Кантора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILEŃSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. 10,
z przesyłką 12 rub., półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k., z przesyłką
3 r.; miesięczna 84 kop. — Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. 17.
Biuro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiej (Dworcovej), w murach po-unwersyteckich.

Содержаніе: Внутреннія извѣстія: Перемены въ службѣ чиновниковъ.—Высочайшій выговоръ Харьков. губ. властямъ.—О переводѣ почтовыхъ станцій въ Волынской губ.—Вѣсти и слухи.
Иностраннія извѣстія: Общее обозрѣніе.—Италія.—Франція.—Англія.—Австрія.—Пруссія.—Турція.—Телеграфныя депеши.
Литературный отдѣлъ: О линіи желѣз. дороги. Вѣсти изъ Ковна.—„Wotum chybione“—повѣсть Иг. Ходзкі.—Юсифъ Гарібальди.—Костомаровъ какъ филологъ.—И. Научныя бѣсѣды.—Обозрѣніе: Мѣстное и земледѣльческое.—Выдержки изъ газетъ и журналовъ.—Петрополитана.—Письмо изъ Кракова.—Текуція извѣстія.—Объявленія.—Виленскій дневникъ.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст. Петербургъ, 6 іюля.

Управляющій государственною комиссіею погашенія долговъ, тайный совѣтникъ фонъ-Гецъ, всемілостивѣе увольненъ отъ сей должности, и повелѣно быть управляющимъ означенною комиссіею тайному совѣтнику Ростовцову, съ увольненіемъ его отъ званія управляющаго коммерческимъ банкомъ и экспедиціею кредитныхъ билетовъ.
Въ исполненіе Высочайше-утвержденнаго положенія комитета гг. министровъ, правительствующій сенатъ опредѣлилъ членами харьковскаго губернскаго правленія: начальнику губерніи, генералъ-лейтенанту Ивану Лужину, вице-губернатору, действительному статскому совѣтнику Михаилу Яблокову, совѣтникамъ: статскому совѣтнику Василію Ревлю и коллежскому совѣтнику Ивану Славинскому, сдѣлать строгій выговоръ, со внесеніемъ въ послѣдніе ихъ списки, за допущеніе предосудительной медленности по дѣлу о денежной претензіи жены майора Пептиловичевой къ поручику Мериди.
По случаю устройства участка Кіево-Брестскаго шоссе отъ Ковеля до Бреста-Литовска, въ

предѣлахъ Волынской губерніи, находящаяся на грунтовой почтовой дорогѣ почтовая станція переведены на это шоссе, по которому почтовая гоньба производится съ 1-го февраля сего года. Расстояние между переведенными на шоссе станціями слѣдующее: отъ Ковельской до Будынской станціи 2 1/2, отъ Будынской до Зампанской 1 1/2, отъ Зампанской до Горнической 1 1/2, отъ Горнической до Мокранской 1 1/2 верстъ.
Въ Экономическомъ указателѣ сообщаютъ слѣдующее:
На лондонской биржѣ 25 (13) іюля объявленъ Барингомъ проспектъ новаго русскаго займа, общаго сумма котораго простирается номинально до 8 миліоновъ фунтъ въ стерлинговъ (—50 милл. р. сер.) по курсу 92, что представляетъ настоящую цѣнность займа въ 7,360,000 ф. ст. (—46 милл. р. сер.). Дивиденды будутъ уплачиваться 1 іюня и 1 декабря у Баринга въ Лондонѣ или у Гопа въ Амстердамѣ. Фондъ погашенія (въ 1 1/2 процента) ежегодно для выкупа облигацій образуется лотереєю альбани, и первый розыгрышъ назначенъ въ іюня 1862 года.
По министерству государственныхъ имуществъ составлены новыя правила для продажи лѣса.
Переселеніе татаръ и горцевъ въ Турцію продолжается. Недавно изъ Константинополя вывезено до 1800 кавкасскихъ ногайцевъ. Часть изъ нихъ водворяется въ Сиріи, другая въ Ангорской провинціи. За ними появились большія партіи крымскихъ татаръ. Первые партіи уѣзжаютъ, что весь Крымъ готовится къ переселенію. Многие изъ татаръ, прибывшихъ въ Константинополь, отправляются въ Варну и Добрушу, гдѣ правительство ствело имъ земли для поселенія. Думаютъ, что въ замѣтъ этого движенія между добрушскими Болгарами проявился мысль о переселеніи въ Крымъ.
Въ Заславѣ, по мысли тамошняго уѣзднаго предводителя дворянства, общими силами собрана сумма, достаточная на выписку лучшихъ газетъ журналовъ, и полезныхъ книгъ.

ТРЕЩ. ВѢДОМОСТИ КРАЙОВЕ: Мianowania. O zrobotonej z Najwyższej woli naganie władzom gub. Charkows.—O zmianach w pocztowych stacjach gub. Wolyn.—Wiadomości i pogłoski.
Wiadomości zagraniczne: Pogład ogólny.—Włochy.—Francja.—Anglia.—Austria.—Prusy.—Turcja.—De pesze telegraficzne.
Dział literacki: O kolei żelaznej.—Wiadomości z Kowna.—„Wotum chybione“, powieść I. Chodźki.—Józef Garibaldi.—Kostomarov, jako filolog.—Gawędy naukowe.—Przeglądy: miejscowy, rolniczy, i pism czasowych.—Petropolitana.—List z Krakowa.—Wiadomości bieżące.—Ogłoszenia.—Dziennik Wileński.

WІАДОМОŚCI KRAJOWE.

St. Petersburg, 6 lipca.

Zawiadujący komisją umorzenia długów państwa, radca tajny von Getz, Najlaskawiej został uwolniony od tego obowiązku, i rozkazano być zarządzającym rzeczoną komisją radcy tajnemu Rostowcowi, z uwolnieniem go od urzędów zarządzającego bankiem handlowym i ekspedycją biletów kredytowych.
W skutek Najwyższej uchwaly komitetu pp. ministrów, rządzący senat postanowił: członkom Charkowskiego rządu gubernjalnego: szanownemu gubernji, generał-porucznikowi Janowi Łużynowi, wice-gubernatorowi, rzeczywistemu radcy stanu Michałowi Zdanowi, radcom: radcy stanu Bazylemu Rewie i radcy kolegjalnemu Janowi Stawinśkiemu, dać surową nagane, z zapisaniem do ich listy służbowej, za dopuszczenie nagannego zwłoki w sprawie o prestensji pieniężnej majorowej Pentylowiczowej do porucznika Merynda.
Z powodu ukończenia wydziału Kijowsko-Brzeskiego szosse od Kowla do Brzescia-Litewskiego w granicach gubernji Wolynskiej, znajdu-

jące się na gruntowej drodze pocztowej stacje pocztowe przeniesione zostały na to szosse, na którym bieg poczty odbywa się od 1-go lutego ter. roku. Odległość pomiędzy przeniesionemi na szosse stacjami jest następująca: od stacji Kowelkiej do Bucyńskiej wiorst 2 1/2, od Bucyńskiej do Zamszańkiej 1 1/2, od Zamszańkiej do Górnickiej 1 1/2, i od Górnickiej do Mokrańskiej 1 1/2 wiorst.
W przewodniku ekonomicznym znajdujemy następujące wiadomości i pogłoski:
Na giełdzie Londyńskiej dnia 25 (13) czerwca Baring ogłosił prospekt nowej pożyczki rossyjskiej, której summa ogólna nazywalnia wynosi do 8 miljonów funtów sterlingów (50 mil. r. sr.) podług kursu 92, co czyni rzeczywistą wartość pożyczki na 7,360,000 f. st. (46 mil. r. sr.). Dywidendy będą wypłacane 1 czerwca i 1 grudnia u Baringa w Londynie albo u Hopa w Amsterdamie. Fundusz umorzenia (na półtora procenta) co rok dla wykupienia obligacji formuje się przez loterję al-pari, i pierwsze losowanie odbędzie się w czerwcu 1862 roku.
W ministerstwie dóbr państwa ułożone zostały nowe przepisy względem przedawania drzewa z lasów skarbowych.
Przesiedlanie się Tatarów i górali do Turcji trwa ciągle. W ostatnich czasach z Konstantynopola wysłano do 1800 Nogajców kaukaskich, których część osiada w Syrii, reszta zaś w prowincji Angorskiej. Po nich przybyły wielkie partje Tatarów krymskich. Pierwsze partje zapewniają, że cały Krym robi przygotowanie do przesiedlenia się. Znaczna część Tatarów do Konstantynopola przybyłych, udaje się do Warny i Dobruczy, gdzie rząd wyznaczył dla nich grunta pod osady. Powiadają, że to te wędrówki kolonizacyjne natęgnęły Bulgarów dobruczskich myślą przesiedlenia się do Krymu.
W Zaslawiu, na podaną myśl przez marszałka tamecznego, składkowym sposobem zebrana została summa, dostateczna na wypisywanie lepszych gazet, dzienników i książek pozytecznych.

Съ утвержденіемъ, 20 мая 1859 г., начертанія линіи между Мергажерами и Бѣлостокомъ, линія 3 отдѣленія опредѣлилась на всемъ протяженіи 313 верстъ, такъ какъ начертаніе линіи между Бѣлостокомъ и Варшавой не подверглось никакимъ измѣненіямъ.
Вамъ извѣстно, что работы по сооруженію этой части Варшавской линіи составляютъ предметъ заключеннаго 10 мая 1858 г. съ подрядчикомъ Скворцовымъ оптоваго контракта, въ составъ котораго входятъ: земляныя работы, обыкновенныя искусственныя сооруженія, устройства балласта, развозка рельсовъ, установка пути, постройка сторожевыхъ домовъ и переѣздовъ въ горизонтѣ дороги и особыя работы по устройству перехода чрезъ Гродно.
Работы начаты во второй половинѣ 1858 года, и къ концу того года отработано до 100,000 куб. саж. земли.
Съ весны 1859 года, къ работамъ приступлено съ особенною дѣятельностью; въ общей сложности, на земляныя работы дорожнаго полотна и станцій употреблено 1,410,000 рабочихъ дней, при чемъ отработано въ выемкахъ и насыпи 404,000 к. саж. или 0, 30 саж. въ день на человѣка.
Количество земляныхъ работъ по устройству землянаго полотна составляетъ 875,000 к. саж. Къ концу 1859 года осталось не отработанныхъ 371,000 к. саж., съ платформами станцій 458,000. Если принять въ расчетъ зинія работы въ песчаныхъ выемкахъ, особенности на переходѣ чрезъ Гродно, то окажется, что для оконченія всѣхъ земляныхъ работъ къ исходу 1860 года достаточно будетъ способно въ размѣрѣ 1859 года.
На всей линіи 313 верстъ работами занято было въ концѣ 1859 г. 248 верстъ, т. е. 3/5 всего протяженія, и участки оконченныя, за исключеніемъ отдѣлки полотна, обнималъ все пространство 163 верстъ между Бѣлостокомъ и Варшавой.
Число обыкновенныхъ искусственныхъ сооруженій, какъ-то: металлическихъ трубъ, водопрово-

довъ, каменныхъ трубъ, каменныхъ мостовъ отверсіемъ не свыше 6 саж. и мостовъ съ металлическимъ полотномъ, малаго пролета, простирается до 158.
Проекты этихъ сооруженій утверждены Правительствомъ 28 августа и 11 сентября 1859 г. Къ концу того года, работы по симъ сооруженіямъ находились въ слѣдующемъ положеніи:
Окончено 42, или около 1/4 общаго числа;
Устраивалось 93, или около 2/3 — — —
Оставалось начать 23, или около 1/4 — — —
Изъ 6 большихъ металлическихъ мостовъ 3 отдѣленія, чрезъ Нѣманъ въ Гродно, чрезъ Супрасль, Наревъ, Бугъ, Ливецъ и Улау, для первыхъ пяти закладывались фундаменты устоевъ и быковъ.
Объемъ каменной кладки означенныхъ сооруженій составляетъ 5,888 куб. саж.; въ то число исполнено 2,369 саж., или 2/5 общаго количества.
Работы первыхъ мѣсяцевъ текущаго года заключались преимущественно въ устройствѣ фундаментовъ, которые составляютъ труднѣйшую часть сооруженія, требующую продолжительнаго времени.
Изъ сего явствуетъ, что и эта часть работъ можетъ быть исполнена въ 1860 году, безъ значительнаго усиленія рабочихъ способно противъ предшествующаго года.
Почти все обыкновенныя сооруженія оконченныя принадлежатъ къ участку отъ Бѣлостока до Варшавы; для оконченія же прочихъ сооруженій этого участка, уже начатыхъ, остается установить на нихъ металлическія части, такъ что съ устройствомъ на этихъ мостахъ, имѣющихъ малыя отверстія и высоту, временнаго деревяннаго полотна, при незначительной издержкѣ, и съ постройкою временныхъ мостовъ на рѣкахъ Ливецъ, Бугъ и Наревъ, образуется непрерывное дорожное полотно на протяженіи 163 верстъ отъ Бѣлостока до Варшавы, что позволитъ съ нынѣшней весною приступить къ насыпкѣ балласта пути на всемъ этомъ участкѣ.
Домовъ сторожевыхъ и для дорожныхъ рабочихъ предназначено къ постройкѣ:

Сторожевыхъ одиночныхъ 230
" " " двойныхъ 48
Для рабочихъ 56
Изъ того числа, 50 одиночныхъ домовъ, вошедшихъ въ оптовый контрактъ, уже построено.
Постройка прочихъ домовъ имѣетъ быть запряжена особо и можетъ быть безъ затрудненія окончена въ 1861 году.
Съ самаго приступа къ работамъ въ 1858 г. обнаружилось въ 3 отдѣленія, Варшавской линіи, такъ же какъ и въ 2, столь значительное возвышеніе рабочей платы, что тогда же можно было предвидѣть, что подрядчикъ не въ состояніи будетъ исполнить работы по контрактнымъ цѣнамъ.
Излишне было бы распространяться о причинахъ и мѣрѣ этого возвышенія цѣны и о неизбежныхъ его послѣдствіяхъ. То, что сказано о контрактѣ подрядчика Адельсона, примѣняется болѣею частью и къ контракту Скворцова. Здѣсь интересъ общества требовалъ поддержать подрядчика и доставить ему способъ къ продолженію работъ по обоюдному пересмотру цѣны, въ то время, когда опытъ дозволилъ установить ихъ на прочныхъ основаніяхъ.
Первою мѣрой къ уменьшенію затрудненій, неразлучныхъ съ пересмотромъ цѣны оптоваго контракта, было исключеніе изъ оного съ согласія подрядчика, работъ по устройству балласта и установу пути, еще не начатыхъ.
Работы эти отданы съ публичнаго торга 30 января 1860 г. особому подрядчику, за 4,290 руб. сер. съ версты одиночнаго пути, по всему отдѣленію отъ Мергажера до Варшавы, включая устройство балласта, установку пути по линіи и на станціяхъ, а также устройство переѣздовъ въ горизонтѣ желѣзной дороги.
Впрочемъ, количество работъ по подряду Скворцова, въ 3 отдѣленіи Варшавской линіи, увеличилось не въ той степени, какъ по подряду Адельсона. По землянымъ работамъ увеличенія не послѣдовало, а по искусственнымъ сооруженіямъ оно незначительно. Посему, при пересмотрѣ контракта Скворцова, сохраненъ оптовый рассчетъ, ко-

торый и предположено принять въ основаніе новаго съ нимъ договора. Обстоятельства дѣла заставили озабочиться принятіемъ мѣръ къ тому, чтобы суммы, отпускаемыя на наемъ рабочихъ и на разныя заготовки для работъ 1860 г. были расходованы по назначенію; для сего главному инженеру предписано было наблюдать какъ за употребленіемъ кредитовъ, такъ и за безостаточнымъ продолженіемъ работъ, до окончательнаго разсмотрѣнія предъявленныхъ подрядчикомъ претензій.
Заготовка попереchnы производятся по прежнему контракту, заключенному Правительствомъ съ почетнымъ гражданиномъ Скворцовымъ 9 іюня 1852 г.
На 313 верстѣ желѣзной дороги, съ разбѣздами и станціонными путями, полагаю по 1,700 штукъ на версту, требуется 532,000 попереchnы.
Изъ 100,000 штукъ, заготовленныхъ казною между Бѣлостокомъ и Варшавой и переданныхъ обществу, можетъ быть употреблено въ дѣло не болѣе 80,000; кромѣ того, подрядчикомъ поставлено въ 1859 г. 55,000 штукъ и готовится къ сдачѣ 75,000 штукъ, распределенныхъ по линіи.
Такимъ образомъ, къ началу рабочаго періода 1860 г. имѣется въ готовності 210,000 штукъ попереchnы. Этого количества будетъ достаточно для установка одиночнаго главнаго пути по линіи на 163 верстахъ отъ Бѣлостока до Варшавы. Заготовка остальныхъ 322,000 попереchnы должна быть произведена болѣею частью въ 1860 г. и окончена въ 1861 г.
Длина линіи въ 3 отдѣленіи составляетъ, какъ выше сказано, 813 верстъ; засимъ протяженіе одиночнаго пути съ разбѣздами простирается до 407 верстъ.
Рельсы стараго образца, заготовленные въ Варшавѣ Правительствомъ, въ числѣ 30,000 штукъ, соответствуютъ 77 верстамъ пути и будутъ употреблены, по возможности, на путяхъ разбѣдныхъ и служебныхъ.
Для остальныхъ 330 верстѣ Обществу предстояло заготовить 1,551,000 пуд. рельсовъ, а съ прибавленіемъ 8% на скрѣпительныя принадлежности— всего 1,675,000 пуд.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE. POGLĄD OGÓLNY.

Dzienniki, w tajemniczych wyrazach, zapowiadają nową, albo raczej wskrzeszenie dawnej drogi, którą ma pójść polityka europejska; mówią o powszechnej nieufności, jaka między mocarstwami panuje, napomykają o sposobach, któremi ten zwrot niespodziany dokonać się może, i za pierwszy objaw tej zmiany poczytuja wspólne żądanie dworów, aby Piemont, z powodu sprawy neapolitańskiej, wyrzekł się orędownictwa jedności włoskiej.

zdolnościami umysłowemi i wiekową sławą, sprostać nie mogła. Umysł zdumiewa się rzeczywiescie nad wielokrotną potęgą i szczęściem, jakie z bratniego połączenia plemion romańskich zajaśnieć przed światem mogły.

przeszłym zwycięzcy rydwan i wolał wystąpić z nędną myślą federacji, niż pozwolić aby Włochy od razu stały się potężnym państwem, zaśląwszy się możliwego następstwa, iż jedność Włoch na korzyść Anglii wypadnie.

Dziwne podobieństwo doli z innym królewskim domem, — domem Stuartów, którzy sami najczynniej nad swym upadkiem pracowali. Może mieć Franciszek II potężnych orędowników, świat nawet potrafi szanować ich pobudki, znajdują się umysły bezstronne, co zapragną najpomyślniejszego w ich przedsięwzięciu powodzenia, ale jakże walczyć z tém odwiecznym moralnym prawem, że nikt ocalić nie zdoła tego, co samo się dobrowolnie gubi.

W L O C H Y.

PIEMONTE. Turyn. Dziennik urzędowy umieścił następny dekret królewski: „Wiktor-Emmanuel II i t. d. Na przełożenie naszego strażnika pieczęci, sekretarza stanu, ministra spraw duchownych, łaski i sprawiedliwości postanowiliśmy i postanawiamy co następuje. Art. 1. Co rok wpisana zostanie w budżet wydatków naszego ekonomatu summa 200,000 livr., na rzecz plebanów parafjalnych najzasłużniejszych i najmniej uposażonych, w dawnych prowincjach państwa.

„podpisano: Wiktor-Emmanuel „Kontrasygnował: J. B. Cassinis.“

Powyższy dekret poprzedzony jest wywodem przyczyn, w którym wyrażono: że plebani parafjalni, żyjący w pośród ludu, znający jego potrzeby, dzielący jego radość i smutki i którzy w spełnianiu swych obowiązków mogą przynieść wielkie usługi porządkowi moralnemu i społecznemu, obudzili zawsze pełną przywiązania troskliwość przodków J. K. M. i obecnego rządu.

W dalszym ciągu uwag swoich nad przymierzem neapolitańskim piemonckim Opiniione wyraża się następująco: „Pierwszym warunkiem przymierza między państwami chcącemi je zawrzeć, jest jednorodność zasad i spójność dążeń. Czyż taka jednorodność istnieje między Neapolem i Piemontem? Żaden objaw tego nie posiadają. Rząd Wiktor-Emmanuela ma politykę otwartą, jasną, stanowczą, politykę opartą na pierwiastku narodowym i na prawie ludu.

(*) Constitutionnel.

W 1859 g. postawiono w 3 oddziale 860,000 pud. Niedostające ilości rzeźwicy uzupełniane są przez dawnych 340,000 pud., zapasami złożonymi w Pilaui i Memel, i transportami, znajdującymi się w drodze.

Obecne rozkładzenie stacji zatwierdzono 24 listopada 1859 g. Węzłów stacji na trasie od Warszawy do Mergarzew 16, w tymże czasie: jedna w II klasie, w Warszawie, jedna I klasa, w Łanach, jedna II klasa, trzy 3, cztery 4 i trzy 5 klasa.

Postrojenie tych stacji oddana są publiczności 13 stycznia 1860 g. na rozdzielnych oddziałach, na warunkach umiarkowanych. Sprawy roboty rozstrzygnięte tak, aby w końcu 1861 g. linia na całym протяжении mogła być otwarta dla eksploatacji.

WŚTĄPIŃ Z KOWNO.

I. Po powodu pierwszego torżestwennego aktu w uczynić dla przychodzących dzieci — i Woskresniala szkoły. II. Teatr i projekt nowego бульwara na Nikolaevskij prospekt.

(Okończanie).

Przechodzimy do teatru, z którego g. Helxowski z zamężną żoną i artystycznym zespołem spekulacyjną, racjonalną matematycznie wbrno do dobroduszej Kowenskiej obywatelki. Sądząc o tym, że początek działalności g. Helxowskiego my nie możemy pokazać niczego, oprócz tego, że pomysł teatru przeniesiono z Litwy do Kowny. Grodzki Litowski bogi przyjął pod swoją mocną dłoń uzbudowaną energią i siłą głową g. Helxowskiego. No my pokazać się może obrażać się g. Helxowskiego, które uwikłane były „Juriałom Kowenskiej teatru za 1854—60 god,“ izdany g. Wladarskim.

- 1) Spisok podnichkow na juriał. 2) Spisok dramatyckich aktorów przeszłogodniej trupy g. Helxowskiego. 3) Spisok piosen, i grańskich na scenie z 27 maj 1859 do 29 weprala 1860 god. 4) Stixotworenie w podnie Mićkewicza. 5) Latwinka — Stixotworenie. 6) Czegia iz kraja Ludy.

W życiu zdes obchodzić drogę. Między tym g. Helxowski dawniej w przeszły sezon bołże 200 przedstawień ochen delikatno zapisal w swoi przychodny kassowaja knigi do 16,000 r. r. My bierzemy ochen umiarkowaną średnią cyfrę spektakulacyjnego dochodu — w 80 r. ser. Skolko raz nam neudalalось być w teatr zala była совершенно podna. Widate-li, raczet slydno nie durnej.

Repertuar piosen g. Helxowskiego ochen dlinit, no nelzja skazać chto był wbyet s tymb i raznობraznym. Piosen, przy należących do bołże lub menje izyčno — literaturnym proizwedeniem ochen nemnogo. No za to razirażajich piosen iz oddjela strasznych, otg kotorych mirnye grajdane ne spjat tjdju nocz posly spektakla, presledujemy prizrakami, krowy, ognem, diawalami i vsejo necistoj siloj, czezwyčajno bogaty.

Konечно такой выбор условлен опытностью г. Helxowskiego. Он знает, что может интересовать большинство, что может заставить поддаться трудовой копилке. Но актеры...

Театральная сцена нынешнего сезона конечно уже не увидит на своих подмостках д-ды Ванды Лещинской, этой симпатичной и милой актрисы, которая ослепила у нас Вильно, — также как и г. Пясецкий.

Но самой капитальной потерей конечно неподрожаемый, исgrenный комический талант г. Линковского, перешедшего в Варшаву. Из старых знакомых лиц вы встретите здесь только д-ду Юлию Лещинскую, д-ду Палинскую, г-на Шиманского, на плечах которых г. Helxowski и надется вывести со славою нынешний театральный сезон.

Нужно отдать справедливость, шутки в сторону, говорят, г. Helxowski опытный театральный паставник; уже много прекрасных талантов обработано его искусною и опытною рукою. Говорят, что он очень тщательно обучает свою труппу всем тонкостям театрального искусства. В самом деле, в игре актеров, много ансамбля. Но мы и кроме того должны отдать справедливость г. Helxowski, и в другом чисте административном отношении. Кодекс высканый его: (Code penale et penitenciere M. de Chelchowsky) очень строг; — штрафы, исправительные меры преследуют неукоснительно каждое отступление от правил. Сверх сего в труппе введено много патриархальных обычаев, напр. (мы имеем ввиду данные за прошлый год): 1) Актрисы (второстепенные) помещались на чердак Литовского отеля, с двумя маленькими окнами, обращенными на черный двор; здесь помещались восемь актрис и женских трупп.

Между свернутыми на день тюфяками, был оставлен очень удобный проход, почти в сажен

ширию; мебели, как то стулья, столы, кровати, как предметов суетности, несоответствующих строгости драматического призвания. Не полагалось; только для одной заслужившей, тогда болевой актрисы г-жи Н. было отдлено завашком место в два с половиною квадратных аршина и была поставлена кровать и стул. — Для прочих сундуки и чемоданы доставляли возможное удобство.

2. Жалованье было весьма назначено вполне достаточно, напр. г. Линковскому платилось в год 300 р. и бенефис (зри ниже), а это был первый по таланту артист. Д-ца Ванда Лещинской 300 р. в год, впрочем, включая гардероба и бенефис (тоже). Прочие получали от 7 до 10 р. в месяц.

3. Первым сюжетам давалось по одному бенефису на сльдующих условиях. Весь сбор за мьста, считая по цьянам обыкновенным шел в пользу г. Helxowskiego; надбавочны же деньги, шогда впрочем для первых сюжетав первый ряд кресел цьяником, шел в пользу бенефицианта или бенефицианты — уже нераздельно.

4. Все букеты, брошенные на сцену любимой бенефициантк, послѣдня обявана была, связав в один большой букет, тотчас послѣ спектакля поднести, как должную дань за родительский попеченіи, антрепренеру — и при этом (sic!) совершить обряд лобызанія руки.

5. Актеры в свободное от репетицій время (спектакли давались почти ежедневно за небольшими исключениями) могли пользоваться свежим воздухом совершенно свободно; актрисы же, не иначе как по очереди и при том в сопровождении или самого г. Helxowskiego, или театрального секретаря г. Мака.

Все эти правила, дышут добрыми старыми патриархальными временами, золотым вѣком театральных антрепренеров. Ся любовию засматриваемся мы на эти остатки старого доброго времени и со вздохом еще раз тревожим избитое в дух и прах, изреченіе: Sic transit....

Может быть в театральном уставѣ г. Helxowskiego нѣсколько вольнодумного свойства; не знаем, но только знаем одно, что г. Helxowski изучил прекрасно, par excellence, теорию контрактов и договоров, которыми крѣпко связывает крылья каждой легкрылой птички, вынудит им из родительского гнезда... Сколко неожиданных хлопот причинили ему отъѣзды г-ды Лещинских, Пясецкого, Линковского, покинувших так вѣроломно свое старое, изношенное знамя.

В заключение уже очень затянувшегося письма, мы должны остановиться на прекрасной новости:

проведения линии бульвара посреди всего Николаевского проспекта. Вы знаете, что Николаевский проспект, прорывавший весь новый план и составляя его единственную почти улицу, соединял старый город с долиной, идущей к станции железной дороги.

Длина Николаевского проспекта около двух верст; ширина тротуаров каждого по 1 1/2 сажень. Бульвар, который проведется теперь покажет от конца шоссе до станции телеграфа, около 1/2 версты, потом двойной зеленой каменной тротуаром вполнѣтвни чрез весь двухверстный проспект. Мы от души рады, что наконец проект этот принят к осуществлению. Длинным двойным рядом топей жители проспекта наконец спасутся от несносной нигода не уступающей пыли; пѣшеходам бульвар даст более удобный способ сообщенія с старым городом. Наконец, уже оставаясь в стороне гигиеническое значение бульваров в наиболее населенных улицах, нужно сознаться, что подобный бульвар придаст много красоты широкой, как струна вытянутой почти на двух верстах пространству линии проспекта, уже болѣею частью тѣсно обстроивающагося красивыми каменными домами.

Проведение бульвара вызвало много противоречій. Говорили, что проспект при открытіи железной дороги, будет единственным путем, по которому потянутся пассажиры и товары к главной станции; что следовательно оставлен на полатю дороги с каждой стороны только по четыре сажени будет слишком недостаточно; что, пожалуй, общее движеніе вперед и обратное будет отбываться по совершенно различным дорогам, но возможно столкновение на одном боковом пути четырех экипажей в данную минуту и в одном извѣстном пунктѣ. Правда, по путем комбинацій различнаго рода можно дойти и до ожидания столкновения десяти экипажей в одном пунктѣ и в одну данную минуту. Вопрос не в возможности комбинацій, а в томъ, составяют ли они обыкновенное явление или только могут быть очень рѣдко повторяющимися исключениями. Четырехсаженнаго пространства для одного пути экипажей, движущихся в одну сторону слишком достаточно для того, чтобы дать возможность разѣхаться двум, даже трем экипажам, встрѣтившимся случайно. Встрѣча четырех экипажей если и возможна, то, как рѣдкое, очень рѣдкое исключеніе. — В виду постоянной пыли и сверх того красоты и изысканности, составляющих нередк страхомъ возможных исключительныхъ явленій, слишком не практично.

tylko, jak powiedziano, wstępem do rokowań. Czy rząd neapolitański je przyjmie? Ks. Ischiella, który podług powszechnej wieści, miał przybyć do Turynu, dotąd bawi w Neapolu i nie słycać, aby miał opuścić stolicę; przypisać należy też zwłokę wahaniom się rządu neapolitańskiego i niepewności czy przyjąć, czy odrzucić objawione warunki. Nadto, nasz gabinet musi czekać jak rzeczy ułożą się w Neapolu. Z nowym porządkiem, zaprowadzono nowy rząd polityczny. Jakie jest usposobienie ludności królestwa neapolitańskiego? Czy przyjmuje ustępstwa? Czy rząd jest pewnym jego wsparcia? Podług objawów dziennikarstwa, wątpić o tym przychodzi. Czekajmy póki mniemanie powszechne nie wyflamaczy się, póki życzenia ludności nie objawią się, póki rząd konstytucyjny nie nabierze siły. Wówczas ministrowie nasi będą mieli dostateczne dane dla zastanowienia się nad drogą, jakiej trzymać się powinni, w dyplomatycznych rokowaniach, ściągających się do tych ważnych i trudnych zadań, których rozwiązanie węgier zależy od ludu neapolitańskiego, jak od naszego gabinetu.

Mężowie stanu w Turynie głęboko smućą się poziomem zatargami, które w Palermo jatrzą i rozdławiają powszechne mniemanie. Mówią, że gubernator obwodu Como, p. Valerio, ma udać się do Sycylii, w zamiarze przywrócenia niezgod.

Między wracającymi wychodźcami neapolitańskimi do ojczyzny, wymieniają jen. Ribotti, który za czasów ligi Włoch środkowych, przed wcieleciem ich do Piemontu, dowodził korpusem wojska, ale mówią, że p. Canofari, nie odmawiając generałowi pasportu, zapytał jednak ministra Spinelli jak ma, w tej mierze, postąpić; ponieważ znaczna liczba wychodźców neapolitańskich, opuściwszy wyższe stanowiska w kraju, znalazła pod berłem Wiktora-Emmanuela niemal powtórna ojczyznę i wszyscy ludzie zdolni w polityce, w administracji i w wojsku pozajmowali wyższe stopnie, może za powrotem do kraju, osiągnąwszy przeważny wpływ, chcieliby działać w duchu wyobrażeń piemonekch, co nieodpowiadałoby zamiarom dzisiejszego gabinetu Franciszka II.

Dnia 13 lipca. Dziennik *Opinione* zapowiada przybycie, na d. 15 lipca posłów neapolitańskich, w celu rozpoczęcia z rządem piemonekch rokowań. Czynność tę przyjęli na siebie minister skarbu p. Giovanni Manna i minister neapolitański, w Konstancynopolu, p. Antonio Winspeare. Rząd, wysyłając tych delegowanych do Turynu, daje do zrozumienia, iż przyjął warunki, które były mu udzielone w drodze zaurzędowej, przez posła piemonekch, jako przedwstępne do samego rokowania. Jest to przypuszczenie, podług nas, bardzo uzasadnione, gdyż, w razie nieprzyjęcia rzeczonych warunków, rząd neapolitański byłby zaniechał i rokowania.

P. Giovanni Manna, znany jest z przywiąza-

nia do konstytucji i z tego powodu, obecność jego w Turynie będzie pożądana; ale ponieważ nie jest wdrożony do robót dyplomatycznych, dodano mu p. Winspeare, oddawna już służącego w wydziale spraw zagranicznych. Jeszcze za rządów Ludwika-Filipa, był w Paryżu sekretarzem poselstwa hr. Serra-Capriola, później był sprawującym interesu w Peru i ministrem w Konstancynopolu. Chwalony jest ze swych zdolności.

Zdaje się, że hr. Cavour postanowił: przyjąć poselstwo najprzystojniej, odcroczyć wszelkie ostateczne postanowienia aż do otwarcia Parlamentu neapolitańskiego. Stronictwo krańcowe rzące się do działania, lęka się aby obadwa rządy, piemonecki i neapolitański, nie porozumieli się z sobą, cały zaś korpus dyplomatyczny nalega na hr. Cavour, aby koniecznie porozumiał się z Neapolem. Spółcześnie z wysłaniem pp. Manna i Winspeare do Turynu, minister robót publicznych margr. La Greca, miał udać się do Paryża.

Zdaniem powszechnem, poselstwo pp. Manna i Winspeare, powinno udać się; niema pewności czy umysł w Neapolu są dostatecznie dojrzałe do zjednoczenia się z Piemontem. Rozsądniejsi mniemają, iż należałoby obecnie poprzestać na wcieleniu Sycylii. Co do Garibaldiego, niektórzy sądzą, że i on sam uzna konieczność poprzestania na przyłączeniu Sycylii.

P. Guerazzi, w dzienniku znanym *Diritto*, przewiduje możność powiększenia Piemontu wcieleciem Sycylii, na co Francja mogłaby przyzwolić za jakies ustępstwo (Ligurji a może Sardynji).

Pogłoska o przejściu do Garibaldiego statku wojennego *il Veloce* nie sprawdziła się; lubo opowiedziano to zdarzenie z największymi szczegółami a mianowicie: że kapitan Anguizzola, wracając z Milazzo, gdzie wysadził na ląd wojsko, zawinął do portu palermitańskiego, rzucił kotwicę nie dalego staku *Maria-Adelaida* i wywiesił flagę parlamentarską, dając znać, iż przywiózł depeze do Garibaldiego. Dyktator udał się na pokład i wnet podniesiono trójkolorową chorągiew z herbem sabaudzkim, śród okrzyków osady okrętowej, którym odpowiedziały podobne okrzyki majtków sycylijskich i ludności napelniającej małe łodzie; kapitan Anguizzola miał uwiadomić, że jeszcze dwie fregaty neapolitańskie chciały przyjsć do Garibaldiego. Tymczasem cała ta powieść jest wymyślona, gdyż, według późniejszych wiadomości, okręt *Veloce* zawinął d. 13 do portu neapolitańskiego.

Listy z Genui 12 lipca, donoszą o przybyciu do tego miasta p. La Farina, który natychmiast miał pośpieszyć w dalszą podróż do Turynu.

Dnia 14 lipca. Od pewnego czasu krząć zaczęły głuche pogłoski, że stronicy dawnego porządku rzeczy, poczynają pracować nad obaleniem nowowprowadzonych zasad nieinterwencji i powszechnego głosowania. Wyprawa Garibaldiego ma im służyć za punkt wyjścia, dla okazania jak jest niebezpiecznym wpływ rzeczonych

zasad. Prace tego stronictwa są nadzwyczaj czynne we wszystkich stolicach; aby nie sprowadzić nowych powikłań, dwór francuzki, razem z innemi, powziął myśl przyprawdzenia do skutku federacji włoskiej, do której jednak Austria należeć nie ma. Największą trudność będzie w sklonieniu Ojca sw. Co do Sycylii, oderwanie się tej wyspy od królestwa neapolitańskiego, ma być już na wpol przyzwolone. Zresztą dalsze działania Garibaldiego mogą albo zupełnie projekt federacji zniweczyć, albo jeżeli gwiazda jego poblednie, urzeczywistnienie jej przyspieszyć. Niektórzy twierdzą, że dyktator znużony ciągłą walką, na polu wewnętrznego zarządu, domaga się aby p. Farini, dawniejszy dyktator Emilji, a dzisiejszy minister spraw wewnętrznych w Piemencie, zdjął z niego ciężar zarządu Sycylii i sam nim kierował; dozwalając Garibaldiemu poświęcić się wyłącznie działaniom wojennym, na których, w obecnym składzie rzeczy, najwięcej zależy.

KROLESTWO OBOJGA SYCYLJI.

Neapol, 7 lipca. Ministrowie czynnie pracują nad reorganizacją. Napierwiej zająć się musieli zmianą urzędników, głównie w wydziale policji, której i sam skład był niegodziwy i dobór osób haniebny. Niemal było kłopotem oczyścić służbę publiczną z tych pierwiastków pasyżnych, co ją, pod uprzednim rządem, zaplugawili; należało oddalić ludzi nieużytecznych, którzy krętemi drogami otrzymali dochodnie, a próżniacze posady; im zaś więcej zostawało im czasu, tem skwapliwiej używali go na knowania i najuczciwsi dla narodu wymysli. Ministrowie uczciwie i bezwzględnie pracują na tej drodze. Należało z kolei przystąpić do zmiany intendentów t. j. gubernatorów pojedynczych prowincji. Oddalono więc p. Mandarini, intendenta obwodu Terra di Lavore; hrabiego Sabatelli prowincji Molisy; barona Sosi Carafa, prowincji Otranto i p. Dommarco gubernatora pierwszej Kalabrii dalszej. Wszakże ta czynność, sama z siebie różnorodna, nie może dokonać się tak prędko, jakby tego powszechność pragnęła; zawsze wielka liczba dekrétów wydać się służy, przemian i nowych mianowań świadczy, że gabinet dzielnie wziął się do pracy i że oczekiwać można, iż nowe skuteczne i dobroczynne przemiany, zwłaszcza dla prowincji najbardziej uciśnionych, długo na siebie czekać nie dadzą. Nie chodzi bynajmniej o samo tylko potynkowanie i owszem, trzeba całą budowę, popękaną i zbutwiałą, z gruntu przesycać na podstawach wolności, porządku i sprawidliwości, inaczej daremnie czekać zbawienia. Każdy krok wsteczny zgubiłby dynastję. Gabinet Spinelli walczy z ogromnemi trudnościami; król nie może od razu zerwać z przeszłością, i nie dziwnego; od wstąpienia na tron przywykli slyszec o uczciwości; przywiązaniu do tronu i zdolności ludzi, których dzisiejszy gabinet wypędać im każe; rozmaite myśli muszą krzyżować się w jego młodej głowie; to lęka się

być niewdzięcznym względem ludzi, całym sercem sobie oddanych, to podejrzewać, czy czasem w widokach zgotowania tem pewniejszej dłań zguby, ministrowie nie chcą go otoczyć najzwęższymi wrogami. Lecz ministrowie wytrwać powinni, aby śmiało mogli usprawiedliwić swój zarząd przed światem i blisko przyszłym parlamentem.

Oprócz amnestji rozciągniętej nawet, w pewnym względzie, do winowajców zwyczajnych powszechnie zadowoleniem przyjęto uchylene dekretu 1858 grudnia 27, mocą którego komisje wojenne miały prawo sądzić przestępstwa polityczne; nadto, ministrowie powynaczali osobne komiteta do wygotowania rozmaitych praw organicznych, dla wniesienia ich na parlament; co nim nastąpi, władze otrzymają tymczasowe urzędzenia, tak np. między innymi prawo o poskromieniu nadużyć druku, oparte na zasadzie przepisów prawa francuzkiego, ma być wkrótce wydane; nakoniec prawo tymczasowej organizacji gwardji narodowej, według którego składać się ona powinna z ojców familji, właścicieli, urzędników, kupców i przedsiębiorców rękodzielnych, liczących od 30 do 56 lat wieku. Gwardja, jak już wiadomo, w stolicy wynosi 6000 ludzi, na prowincji każda gmina z 1000 głów dostarczy 40; gmina licząca od 1000 do 2000, 60; ludność od 2000 do 5000—100; i nakoniec 150 gwardzistów, w powyższym stosunku, gminy przewyższające tę ostatnią liczbę. Mundur składa się z tuniki sukna błękitnego, koltnerz i rabaty amarantowe, guziki białe z liczbą porządkową, spodnie ciemne, z wypustką amarantową, czapki teje barwy.

Komiteta pod kierunkiem ministra spraw wewnętrznych złożony z pp. Aurelio Lauria, Giuseppe Colonna Stigliano, marg. Rodolfo d'Affluto i p. Constantino Crisci, zajmie się wypracowaniem projektów do praw: wyborczego organizacji administracyjnej, rady stanu i nakoniec odpowiedzialności ministrów. Pod podobnymże kierunkiem ministra spraw oświecenia, inny komiteta w którym zasiadają pp. Tarantini, Saverio Baldachini, Taraldo i Lucarelli, ma wypracować prawo o druku. Trzeci komiteta, wybrany przez ministra skarbu p. Manna, przygotowuje rozmaite prawa, dotyczące się skarbu i handlu; w ich liczbie objęte są ustawy banków kredytu ziemskiego i ruchomego, oraz prawo o powiększeniu portu handlowego w Neapolu. Najwięcej jednak sławy przyniosł panu Manna, wydany przez niego, d. 5 lipca, okólnik do *kas umorzenia*, nakazujący bezzwłoczny powrót sum, złożonych w tychże kasach, a będących własnością wychodźców lub pociągniętych do sądu, z powodów politycznych.

Co do położenia politycznego, każdy bezstronny uznaje jego trudność; główną potrzebą jest przymierze z Piemontem, lecz pierwszym jego warunkiem, powrócenie Sycylii, której Wiktor-Emmanuel, bez utraty popularności, nie może wyrwać z rąk Garibaldiego; jest to kamień obra-

OBRAZKI LITEWSKIE.

przez
IGNACEGO CHODZKĘ.

WOTUM CHYBIONE.

(Dokonczenie ob. N. 53).

X.

Wieczorem tegoż dnia zaproszony przez księcia hetmana Infulat, udał się do zamku, niezgadując przyczyny tak późnego wezwania i ledwo po północy wrócił do siebie. Tuż za nim wszedł Załuski.

Młodzieniec był blady i znękany—chwil kilka milczenia—potem ukląkł on przed Infulatem i pokornie uchylając głowę, błogosław ojcze! rzekł.

— Tak, odpowiedział Infulat, tak, podnosząc obie ręce w górę, błogosław cię! boś uległy głosowi wiary wracasz na świat przez pokorę i ofiarę—wstań!... A jeżeli jest w przeznaczeniu twojem, aby się ziściły zamiary twoje, tak uroczyste dziś przez ciebie objawione, tak szczęśliwie do serca pocziwię i skromnej dziewicy przyjęte, i tak wysoką opieką obojga księstwa usakryfikowane, jeżeli Bóg skłoni ku temu wole i rodziców twoich—natenczas ja, który ci szlub duchowny rozwiązałem, związę cię szlubem, który śmiercią tylko się rozwiązuje.

— Moi rodzice ojcze! moi rodzice wiedzieć o mnie nie będą, rzekł Załuski załośliwie.

Bądź o nich spokojny, a oni przezemnie o ciebie spokojni będą.

Załuski rzucił się zatem jeszcze raz w objęcia kapłana, i jeszcze raz przezeń przeżegnany, wyszedł.

XI

Świt ranny zaledwo się na wschodzie czerwienił, gdy bryka tak nazwana *Brodzka*, czterema kołmi zaprzęzona, z woźnicą tatarzem ordynackim, wyszła z zamku i stanęła na drodze z Olyki do Litwy wiodącej; wnet zbliżyły się do niej trzy osoby—byli to: Faszcz, Nagurski i Załuski, trzymający w ręku małe zawiniątko.

— No, niechże cię Bóg szczęśliwie prowadzi, kochany nasz starościecu, rzekł Faszcz, bądź dobrej myśli! co się przewlecze, to nie uciecie. Książę rozkazał, abym cię zapytał, czy masz zapas na drogę; oto jest sto dukatów, które on ci pożyca. Tatar zaś ma rozkaz wieść cię dokąd każesz i póki każesz.

— Oh! stokroć i najezuliej dziękuję księciu panu za wszelkie jego a raczej ich obojga dobrodziejstwa dla mnie, pieniędzy nie potrzebuję, mam ich dosyć, a nawet nadto w mojem dzisiejszem położeniu.—Ty zaś panie skarbniku, który mi tu najpierwszy stałeś się przyjacielem, który najpierwszy zgodziłeś co się w mém sereu stało; który wczoraj wieczorem gdy upadający pod ciężarem naznaczonego mnie odkupienia przywlokł się do zamku, podźwignął mnie i zjednałeś chwilę najszczęśliwszą w mém życiu, w której wszelkie me nadzieje złożyłem w opiekę opiekunów ukochanej Hanny, w której ty ojcie miłość mą czystą i prawdziwą ku niej swém rodzicielskiem przyzwoleniem pobłogosławiłeś...

— Tak, przerwał Nagurski pobłogosławiłem, a serca córki mej nie przyniewalałem, ona się samo ku waszności skłoniła, jeżeli więc dotrwasz w swoim ku niej afekcie przez ten czas próby, a mnie da Bóg tego dożyć, oddam ci Hannę!—a jeżeli nie dożyję, to i sam ją wezmiesz z rąk jasnie oświeconych naszych benefaktorów.

— Daj pokój stary żołnierzu, rzekł Faszcz, żyć będziesz *matuzalowe* lata, i obaczysz jak honeste udysonują ich wesele.

— Ubierz się natenczas, panie skarbniku dobrodziejcu, rzekł Załuski rozwijając zawiniątko, w ten pas, który racz przyjąć odemnie na pamiątkę dobra, któreś mi tu sprawił.

— Oh! *pańskie dziecko* wykryknął Faszcz, lito i bogato! akceptuję i dar i warunek: to zwyczajne dworskie akcydensa, a ten podwójnie mnie miły, i z ojca i z syna. A zatem *Deus te benedicat—ducat—et reducat!*

Załuski uściśnął, z rozrze wnieniem, przyszłego swego teścia i pocziwego dworaka przyjaciela swego—siadł do bryki—a w tém promienie wschodzącego słońca oblały szlak drogi blaskiem, w który się ponurzył powoz... i myśl jadącego tą światłością ożywiona, ponurzyła się w słodkich wróżbach i marzeniach nadziei...

Powieść nasza rozpoczęła się listem Załuskich do Infulata, kończy się odpowiedzią na Infulata, którą Załuskim oczekującym na wiadomość od syna, przywiózł umyślny goniec z Olyki, była zaś ona w takich wyrazach:

„Jasnie wielmożny a kochany kuzynie i osobliwy dobrodziejcu!

Syn wasz Jan przybył w zdrowiu i szczęśliwie do Olyki, z postanowieniem spełnienia pobożnego *votum* waszego, lecz serca ludzkie są w sereu boskiem, i podług jego woli idą

przeznaczenia nasze; więc ulegać tej woli z pokorą powinniśmy. Jan uznał tu siebie niezdolnym do stanu duchownego, a zmuszoną ofiarę kościoł przyjąć nie może; szluby więc wasze i jego są przezemnie rozwiązane duchownie: „*Quid quid ligaveritis in terra, ligatum erit et in caelo: quid quid vere solveritis in terra, solutum erit in caelo*“). Ale jeżeli świat ujrzy go na nowo, musi on spełnić ofiarę odkupienia, przez kościoł mu naznaczoną, która razem będzie i ofiara waszą, bo przez lat trzy, on życie pustelnicze, wy nieobecność jego zupełną, a nawet niewiadomość miejsca pokuty jego przenieść musicie. Wszakże uspokojenie rodzicielskiej troskliwości waszej o nim ja biorę na siebie, i sere waszych *in oppressione* **), nie zostawię. Zatem Bogu was polecam. Ks. Jerzy Laskarys, patriarcha Jerozolimski, Infulat Olycki.“

Wkrótce potem zjawił się w *Proniunach* nowy młody pustelnik, i zajął chatkę pustelniczą po Wołkonowskim opustoszałą **). Zgaduje czytelnik, że to był Załuski.

KONIEC.

JÓZEF GARIBALDI.

Dnia 4 lipca 1807 roku, Nicea, ten rozkoszny ogród rozczajający się ponad brzegiem morza śródziemnego, przedstawiała niezwykły obraz ożywienia i radości; lud w godwie przybrany szaty wesoło krążył po ulicach, zgromadzał się tłumnie na placach i mostach lub używał przejażdżki morskiej w gondolach i łodziach.

Cała przystań pokryta była wiosłami, gondolierzy śpiewali, łodzie ścigały się w różne strony, a zwierciadła wód odbijały w swem przezroczu bogato poprzystrajane balkony, przepelnione mnóstwem widzów. Wszędzie radość, wesele, śmiechy, i nie dziw, bo w dniu tym obchodzono uroczyste drugą rocznicę ogłoszenia Napoleona 1-go królem włoskim, czyli drugą rocznicę wyswobodzenia Włoch z pod przemocy Austryjaków.

W samo południe, gdy słońce najpiękniejszym jaśniało blaskiem, ukazał się po nad brzegiem morza, w towarzystwie żony swjej i dwóch majtków, Garibaldi, najpierwszy z rybaków Niceańskich, znany powszechnie ze swjej nieposzlakowanej pocziwości, prawości i nieograniczonego przywiązania do rodzinnej ziemi. Tą razą nie gonił on za ryb połowem, ale chciał morską odbyć przejażdżkę, aby zadość uczynić życzeniu ukochanej żony, która w krótko miała zostać matką, i pragnęła wzmocnić swe siły, oddychając ostrém morskim powietrzem. Ku wieczorowi wście-

*) Cokolwiek związane na ziemi, będzie związane i w Niebie; cokolwiek zaś rozwiązane na ziemi, będzie rozwiązane i w Niebie.
**) W zmartwieciu.
***) Pustelnik w *Proniunach*—Podania Litewskie serja druga.

kla zerwała się burza, jednak łódź rybaka zdołała szczęśliwie przybić do brzegu, a w posród tej walki rozhukanych żywiołów przyszła na świat dziecina, która później tak głośną sławą miała zasłynąć po świecie, tak przeważny wpływ wyrzucić na losy rodzinnej ziemi.

Tak więc sławny włoski bohater Józef Garibaldi, urodził się na pełnym morzu, podczas szalonej burzy, i to właśnie w dniu, kiedy rodacy jego obchodzili uroczyste pamiątkę zrzucenia jarzma Austryjaków. Już ten szczególny zbieg okoliczności towarzyszących jego urodzeniu, zdawał się niezwykłą rokować mu przyszłość.

Od lat dziecinnych namiętnie ukochał morze, i nieraz całe godziny wpatrywał się weń, z zdroszcząc losu szczęśliwych marynarzy, którym wolno było pędzić, życie wśród rozhukanych morskich. Raz udało mu się uprosić pewnego młodego rybaka, że go zabrał z sobą na statek, na którym miał odbyć dość daleką morską wycieczkę. Nadspodziewanie wielka powstała burza. Jeden z rówieśników małego Józia, będący świadkiem odpłynięcia, pobiegł zawiadomić o tém jego rodziców. Prerażony ojciec co prędzej udał się nad brzeg morza, gdzie kilka godzin oczekiwał, miotany niewypowiedzianym niepokojem i trwogą. Nareszcie burza szaleć przestała i po niejakim czasie łódka rybaka dobiła szczęśliwie do brzegu, a Garibaldi pochwyił w objęcia promieniającego szczęściem i radością syna:—Niedobre dziecko, można tak igrać z niebezpieczeństwem!

—O mój ojcze! odpowie kilkoletni Józio, nie gniewaj się, nigdy nie byłem tak szczęśliwy!

—Jakto i nie bałeś się tej strasznej burzy? pytali go towarzysze.

—Ja miałbym się bać, zawołał z pogardliwym zadziwieniem przyszły bohater, i czego? morze nigdy nie jest tak wielkie, tak piękne jak kiedy szaleje burza.

Zacięty wróg wszelkiej arbitralności i ucisku, od lat dziecinnych całe postępowanie jego nacechowane było zawsze zamiłowaniem słuszności i sprawidliwości, które w dalszém życiu kazało mu tak energicznie wystąpić w obronie uciśnionych. Dzieckiem jeszcze będąc, słabemi siłami niósł pomoc słabszym i prześladowanym towarzyszom.

Ojciec Józefa był zamożnym i wychowywał syna z szczególną troskliwością; początkowo jednak trudno mu było skłonić go do mozolnej naukowej pracy. Pewnego razu, kiedy pan Arena, dawny przyjaciel ojca, mąż znakomitej nauki wykładał żywemu jak iskra chłopcu lekcję matematyki, ten zniecierpliwiony, że nie mógł od razu rozwiązać zadania, rzucił książkę na ziemię.

—Co ty robisz? zapytał nauczyciel.

—A cóż, rzuciłem książkę, aby pokazać, że nie dbam i żartuję sobie ze wszystkiego co się w niej zawiera. I co prędzej pobiegł do okna patrzeć na ukochane morze.

W tej chwili ojciec Józia wszedł do pokoju.

—Dobrze żeś przyszedł, rzekł Arena, patrz syn twój chce koniecznie zostać nieukiem.

—Czyliż to już nieuk na nic się nie przyda na

zy, a mimając go niepodobna, chyba czas wskaże jakie na to lekarstwo.

Z drugiej strony, jeżeli Piemont i oba państwa zachodnie nie wstrzymają Garibaldiego w spełnieniu programatu, którego Sycylja była tylko punktem wyjścia, jeżeli Garibaldi przepłynął na łódź stały neapolitański, wówczas niezawodnie przedsięwzięcie jego uwienczone będzie powodzeniem, bo wojsko jest bez generałów i, po większej części, pod urokiem bohatera. Co do Francji i Anglii, mimo całą różnicę widoków, starają się one być, o ile okoliczności dozwolą, przeciwnymi, aby wyprawa Garibaldiego na Neapol, nie zamieniła się w pochód tryumfalny i aby wcielenie królestwa Obojga Sycylii nie stało się czynem dokonany. Ale czy zdołają to osiągnąć, bo zasada nieinterwencji powinna być dla wszystkich prawdą. Owoż, jeżeli stanowcze sprzeciwienstwo z ich strony, ma wywołać ogłoszenie rzeczypospolitej sycylijskiej, co lubo w przedce przytłumione, jednak było bliskiem ziszczenia, coż wówczas poczyna? Bo nakonec, jakże podług przyjętej zasady powszechnego głosowania, też same państwa potrafią odmówić Sycylii prawa uchwały oddzielnego królestwa, lub połączenia z Piemontem, kiedy przynależą je Toskanji, Emilji i tak świeżo jeszcze Sabaudji?

Takie jest położenie królestwa Obojga Sycylii, położenie, z którego wybrnąć trudno, a które tylko przyzwyczajenie z Piemontem wyjaśni i ułatwi może; dziś dwa tylko równie srogie następstwa Neapol czekają: albo stracić Sycylię, która ani przez obietnicę konstytucji 1812 r., ani przez nadzieje wice-królestwa, osobnego zarządu i wszelkich innych korzyści utudzić się nie da, albo mieć ciągle wiszącą nad głową miecz nie już Damoklesa, ale Garibaldiego.

Tymczasem król nie przestaje uwodzić się złudzeniami; powszechność, której rozsądkowi i godności postępowania nie podobna nieoddadła sprawiedliwej pochwały, bacznie śledzi każde poruszenie rządu i przyjmuje nowe postanowienia z lodowatą oziębłością, słowem to zachowanie się spokojne, rozważne lecz stanowcze, jest objawem groźnym, bo przeświadcza, że już obmyślano co w danym razie czynić i że jednością w dążeniach, nieprzyjaźnych dynastji, istnieje. Można też samo powiedzieć i o prowincjach.

Co do zamierzanych zmian między postami zdaje się, że hr. Ludolf pozostanie na miejscu, w Londynie. P. Canofari uda się do Paryża, w Turynie zaś zastąpi go p. Winspeare, w Konstancynopolu tego ostatniego zmieni albo margr. Citta, albo hrabia Fortunato.

Z rozkazu ministra wojny, generałowie dowodzący w prowincjach, wykonali przysięgę na konstytucję. Odbiło się to z przyzwyczajeniem. Duch wojska jest dobry, zdaje się ono sprzyjać nowemu porządkowi rzeczy, a przytem okazuje nieodwonne postanowienie czuwać nad spokojnością i bezpieczeństwem wewnętrznym. Marynarka, znana ze swoich liberalnych przekonań, również dobrze przyjęła ogłoszenie konstytucji.

Ogłoszono w Weronie następną depezę, jakoby wysłaną z Neapolu do Wiednia d. 9 lipca: „Objawy zjednoczenia w Neapolu. Marynarka wzięta, oficerowie ładowi, po większej części,

uwiedzeni. Lękają się tu powstania w duchu piemontckim.

Wytlumaczyć sobie tej depezy nie podobna, bo i Neapol jest spokojny i komitet liberalny stolicy wziął za hasło: „Wstrzymać się od wszystkiego, dopóki Garibaldi nie rozkaże działać.“ Czyżby przez zapowiedzenie tak niebezpiecznego dla tronu stanu rzeczy, jaki depeza weronańska określa, król chciał usprawiedliwić odnowienie zamachu 15 maja? Czyż chciałby zniweczyć konstytucję, pod pozorem niezbędności przytulenia buntu? Niewiadomo; to wszakże pewna, że król nie chce rozwiązać wojsk cudzoziemskich, konstytucja zaś niepozwala mu ich chować.

Wychodzący neapolitańscy margr. Dragonetti, b. minister spraw zagranicznych, w 1848 r., jen. Ulloa pp. Petrucelli i la Gattina wracają do Neapolu.

Komitet liberalny wydał następną ostrzeżenie: „Czekać póki Garibaldi nie da hasła do działania. Postępowanie wasze czyni was godnymi swobody. W imieniu kraju, komitet wam dziękuje; ale pamiętajcie, iż rozsądek na nic się nie zda, jeżeli nie jest wytrwałym. Unikajcie wszelkiego starcia się, do którego niegodziwi chcieliby dać powód. Szanujcie i kochajcie wojsko; to wojsko, złożone z braci, które sam sławny Garibaldi nazwał walecznym.“

WYPRAWA GARIBALDIEGO.

Do Genui ochotnicy nie przestają napływać, ze wszystkich stron Włoch wolnych, a nawet z państw papieskich, zaciągnęło się też wielu wysłużonych oficerów i żołnierzy francuzkich, pod chorągwie dyktatora.

Lubo żaden dziennik o tem nie wspominał, ale to pewna, że w Palermo odkryto zamach na życie Garibaldiego.

Zasła korzystna zmiana w usposobieniu umysłów w Sycylii; wstręt do służby wojskowej znikną; przekonanie, że tylko porządnie uorganizowana siła zbrojna, pozwoli wywalczyć niepodległość, wzrasta; nakonec wstyd poczciwy wstrzyma Sycylińczyków od pozostania na ustroniu, wówczas kiedy ludzkie szlachetni śpieszą ze wszystkich ziem Włoch, a nawet z za granicy, niósąc krew i życie na wyzwolenie ich ojczyzny. Wielką trudność widziano w niedostatku oficerów, ale codziennie ta trudność zmniejsza się, gdyż oprócz pod-oficerów francuzkich, którzy z Genui przybyli, znaczna liczba oficerów Włoch, wszelkiego stopnia, zupełnie umundurowanych, pospieszyła na wezwanie dyktatora; wielu z nich jest rodem z Piemontu, ale największą część pochodzi z Emilji, z liczby tych co w roku przeszłym walczyli jak ochotnicy w Lombardji.

Półkownik węgierski Turr odpłynął do Genui dla wyleczenia rany, która goić się w Sycylii nie chce; w ogólności lekarze postrzegli, iż zabliznienia, pod wpływem sycylijskiego gorąca, są bardzo odporne i dla tego znaczną liczbę rannych wyprawia potrzeba na łód stały; miejsce półkownika Turra, w dowództwie brygady, zastąpił spółzimek jego Węgrzyn, półkownik Eber.

Uwaga powszechna zwrócona jest na rodzaj walki, zawiązującej się między hr. Cavour i Garibaldim. Naznaczają trzy przyczyny niezgody.

1) Umocowany przez dyktatora, przy rządzie piemontckim hr. Amari, miał uledeć zupełnie wpły-

wowi prezesa ministrów; Garibaldi więc przerwał ze swoim posłem wszelkie stosunki.

2) La Farina wyprawiony został, z Palermo na wyraźny a nawet surowy rozkaz generała.

3) Znajduje się w zatoce palermitański okret piemoncki Maria-Adelaida, pod dowództwem admirała Persano. Owoż p. Persano, miał pisać do dyktatora list dziwny, w którym oświadczył, że rządowi piemonckiemu niepodobna się udzielenie tak rozległej władzy p. Bertani w Genui, i dopóki ten ostatni zajmować się będzie wysyłaniem ochotników, rząd niepozwoli ani jednemu statkowi z nimi odplynąć. Na to admirał Persano otrzymał piorunującą odpowiedź. Wszakże mimo rzeczywistości tych przyczyn, to jednak pewna, że albo p. Valerio, albo kto inny potrafi ukoić niesnaski i zgoda niebawem wróci.

Co do powodów uwiezienia i wygnania p. La Farina z Sycylii, dziennik *Opinione* następnie wyjaśnia ten wypadek: „Garibaldi sam wydał rozkaz, w którym polityka miała tyleż udziału, ile wstręt osobisty. W Sycylii począwszy od Garibaldiego, wszyscy są za połączeniem. Jakoż listy do głosowania ciągle się przygotowują, wypadek niewątpliwy; ale Sycylja nie jest jeszcze oswobodzoną. Kilka miast, a w ich liczbie Messyna, potężna twierdza, zostaje w ręku wojsk króla neapolitańskiego; wyspa więc potrzebuje ramięcia, które bezprzykładną przewagą, w największej części, wyzwoliło ją z jarzma; i dla tego właśnie Garibaldi, aż do rzeczywistego zjednoczenia, powinien zatrzymać dyktaturę, co też słusznie wyraził w danej odpowiedzi na adres rady obywatelskiej w Palermo. Tymczasem p. La Farina przybył do Sycylii, opatrzon nie tylko władzą wojskową, ale i upoważnieniem objęcia wnet zarządu wyspy, jako komisarz królewski, skoro głosowanie objawi wolę ludu połączenia się z Piemontem. Dodać należy, iż Garibaldi podejrzewał p. La Farina, o skryte podkopywanie jego władzy; dyktator rozumie, iż dopóki nie dokona wyzwolenia Sycylii, ta władza powinna niepodzielona znajdować się w jego ręku. W tym składzie rzeczy Garibaldi uznał za dobre wyprawić p. La Farinę z wyspy.“

FRANCJA.

Paryż, 10 lipca. Dziennik *l'Opinion nationale* umieścił pod napisem *książe Napoleon*, uwagi, które w całej Francji nabyły ogromnego rozgłosu; podajemy je w zupełności: „Od kilku dni zaczynają wszędzie, choć niewyraźnie, mówić o powrocie księcia Napoleona do spraw rządowych; listy dzienników zagranicznych powtarzają krążące, z tego powodu, wieści. Jaka jest ważność, jaka osnowa tych wieści, rozstrzygnąć tego nie możemy; ale ponieważ zrzędnosć się nadarza, niech nam wolno będzie zagaić, z całym uszanowaniem, winnem dla osób, pytanie nieskończonie drażliwe i w dotknięciu trudne, ale bez wątpienia, godne rozważenia wszystkich, których obchodzi rozwój naszych instytucji i przyszłość naszego kraju. Od ośmiu lat dokonano wielkich wypadków: rząd z gruntu przekształcony i puszczony w ruch, zakłady kredytowe udoskonalone, lub stworzone; drogi żelazne zbudowane i rozciągnięte na całą powierzchnię kraju, rolnictwo zachęcone, miasta odbudowane w lepszych warunkach ozdoby i zdrowia i zewnątrz państwa duma-

Rossji ukroczona i odparta, Austria zwątlona, Włochy wprowadzone na drogę wyzwolenia, traktaty 1815 podarte bez walki, granice francuzkie aż do Alp pomknięte; oto są wspomnienia, które historia zachowa, za które kraj zostanie wdzięcznym owęj woli cierpliwęj i silnēj, owęj umiejętnęj ręce, która wszystko przygotowała, wszystkimu przewodniczyła. Rząd ten jest wytrwały, sprężysty, umiarkowany; zaprzeczać już tego dziś nie wolno. Ale czy ostatecznie ustalony? Czy nie przemijająca to tylko dyktatura znakomitego człowieka, wypoczynek między dwiema rewolucjami? Albo czy istotnie, jest to rząd trwały, oparty na ostatecznym już odtąd sojuszu inicjatywy rządowej i powszechnego przyzwolenia ludu? Ogół przekonań najbardziej nawet przyjaźnych jeszcze się w tej mierze nie zjednoczył; jeszcze panuje wątpliwość, czy cesarstwo nie jest wyłącznie wcielone w cesarza? Wyzność osobista może w tym razie, aż do pewnego stopnia, usprawiedliwiać wątpliwość; bo coż wartalaby machina bez jęj kierownika? Cóż znaczyłyby instytucje bez tego co je zaprowadził i ożywia technieniem swego ducha? Któż ten duch przedłuży, kto go odnowi?

Czyż sam kraj nie będzie kiedyś przypuszczony do zostania właścicielem, przez czynniejsze w nich uczestnictwo, tych instytucji, które mu nadano i które tylko przyszło mu przyjąć? Czyż nie czas, aby technienie wolności uczyniło podatniejszym i rozciąglejszem to, co dotąd w działaniu rządowem było nadto osobistem i dyktatorskiem? wychodząc z epoki burzliwęj, kraj z radością złożył swą wolność w potężne ręce; gdyby mu tę wolność wrócono, jakżeby jęj użył? Czyż miałby dosyć rozsądku do zachowania jęj i ulepszenia? Czy nie przyszło by mu na myśl, raz jeszcze, zachwiał ją i zniszczyć? Zadanie potężne, zagadka straszliwa, ciężąca nad przyszłością i która nie wchząc obecności, odbiera jęj to uczucie szczęścia i zaufania, które nadzieja i bezpieczeństwo nadają!

Jeżeli ośmieliliśmy się zapisać na czele tych uwag imię księcia Napoleona i wspomnieć o wieściach, których jest przedmiotem, uczyniliśmy to w przekonaniu, że źródło tych wieści wytryska z rzeczywistego poczucia politycznego położenia i że powrót księcia do zarządu, łatwo stałby się środkiem najskuteczniejszym i najwłaściwszym rozpedzenia tych chmur, które jeszcze widnokrag zaciemniają.

Książę jest jeszcze młodym; kilkakrotnie był używany przez cesarza, który go kocha i ocenia, do ważnych posłannictw; ci wszyscy, którzy go widzieli w działaniu, nie mogli nic złego go powiedzieć; jego charakteru, tegości i działalności jego umysłu, niepospolitej przenikliwości, bystremu i głębokiemu, nakonec, rzutowi oka, jakim sprawę ludzkie obejmuję. Namiętny miłośnik wolności, nie tylko z przekonania i systematu, ale też z wrodzonego uczucia i potrzeby, umięjący szukać i nosić opór swemu zdaniu, z równą usilnością z jaką inni staraliby się go unikać, zdaje się, że wszystko wzywa go aby usobił i przedstawił przed tronem to oblicze zamienne wolności politycznej, której nieobecność jest przedmiotem naszego żalu i które powinno, zgodnie z często przypominaną obietnicą, rozradować

świecie, zapyta chłopczyną? Doprawdy zdaje mi się że mimo najszczęśliwszęj chęci, nigdy nie potrafię zająć się szczerze podobnymi spargalami! i palcem wskazał na rzucaną na ziemię książkę; poczem biorąc za ręce ojca i nauczyciela, przyprowadził ich do okna, mówiąc z uniesieniem:

—Czy widzicie te różnokształtne obłoki i chmury te wzburzone fale, co się co chwila wznoszą i opadają? o! gdyby kto umiał powiedzieć mi co mówią niebo i morze, z jakąż natężoną uwagą słuchałbym jego lekcji.

—Będziesz marynarzem, rzekł Garibaldi, ścisnąwszy syna; coż ty na to Arena?

Dziecię wiedziało, jak wielki wpływ ten doświadczony przyjaciel wywiera na umysł ojca, wskoczył więc mu na kolana i obejmując za szyję rzekł błagalnym głosem.

—O tak! tak! ja chcę być, ja będę marynarzem, wszak prawda kochany panie!

—Dobrze, dobrze, rzekł śmiejąc się Arena, niech i tak będzie.

Dzisiejszy bohater włoski miał wtedy lat ośm. Powoli jednak zaczął coraz więcej przykładać się do nauk, a szczególnie do matematyki, której tak nie lubił z początku, i znaczenie w niej bardzo uczynił postępy. W siedemnastym roku życia jak najchlubniej zdał egzamina i wstąpił do marynarki sardyńskiej, w której już niejednokrotnie odznaczyl się jego przodkowie.

Od lat dziecinnych najmilszym, jedynym marzeniem Garibaldiego, była żądza wyswobodzenia Włoch z pod obcego jarzma, i w tym to celu przyłączał się do wszystkich tajnych stowarzyszeń i spisków knowanych przeciw Austryjakom. W r. 1834 kiedy wzorowe postępowanie, nieustraszona odwaga i wysokie zdolności, zwróciły na niego uwagę władzy i miał być na wyższy posunięty stopień, odkryto w Genewie spisek do którego należał czynnie, co zmusiło go co prędzej szukać schronienia we Francji.

Piechota, ciasnymi w górach ścieżkami dostał się do Nicei; tu dwa dni ukrywał się w domu przyjaciela swego p. *Geumiers*, który przebrawszy go w suknie jednego ze swych dzierżawców, szczęśliwie przeprowadził przez granicę.

Dwa lata bawił w Marsylii, gdzie całe dnie przepędził na kształceniu się w naukach, a szczególnie w matematyce, gdy nagle w górnych Włoszech wybuchło powstanie przeciw nienawistnej Austrii, Garibaldi rzuca książki i biegnie walczyć za niepodległość ukochanej ojczyzny, ale nie podobna było pokonać stólkroć przewyższającą siłę, rozproszono szeregi powstańców i nalożono okup na głowę naszego bohatera. Sciągany szukał schronienia w *czarnej Górze* (w Lombardji).

II.

Było to w roku 1836. Garibaldi był wtedy pięknym młodzieńcem, śmiałego i łagodnego za-

razem wejrzenia, zajmującej postaci, odznaczający się niewyłąką siłą i żwinnością. Właśnie na parę miesięcy przed schronieniem się jego do tej małej po dziś dzień znanęj cząstki Lombardji, stracił rodziców, a jedyną jego podporą i opiekunem, był wuj, sędziwy kapłan, mający probostwo w tej okolicy. Garibaldi zamieszkał u niego; tu jedyną jego rozrywką było polowanie, nauka i zglębianie dzieł ulubionych pisarzy; tu całe godziny spędzał na rozmyślaniu, płacząc nad losem ukochanego kraju i marząc o sposobach wyzwolenia go z tak ciężkiej niewoli. W tem, pewnego wieczora sędziwy kapłan przyzwał go do swego łóża:

—Dziecię moje, rzekł, z boleścią serca przerywając złote marzenia, twoje; ale czuję już zbliżającą się godzinę, w której na zawsze opuścić cię muszę; biedny kapłan Chrystusa nie ci nie zostawiam prócz ostatniej rady umierającego. Porzuć ten kraj, nieszczęśliwy, w którym na głowę twoją nalożono okup, ale kiedy ży i cierpienia uciśnionego ludu prześlagaają naraście sprawiedliwości Boga, gdy nadejdzie ta pożądana chwila, w której będziesz mógł walczyć za wolność i niepodległość rodzinnej ziemi, wtedy powracaj co prędzej. Zegnam cię dzieję moje! ucz się, kształć, pracuj i pamiętaj o tem, że odtąd już nie wuj twój, ale świat cały patrzeć będzie na ciebie. Zegnam cię na wieki! przyjm ostatnie błogosławieństwo umierającego wuja, który raz jeszcze powtarza ci błogosławieństwo twęj matki! —To mówiąc położył dłoń na głowie kłęczącego młodzieńca i ostatnie wydał tchnienie.

Po śmierci czcigodnego kapłana, Garibaldi zmuszony był opuścić probostwo, a pozbawiony środków utrzymania, pod przybranem nazwiskiem przyjął obowiązki nauczyciela w domu hrabiego *Rausbergue*, którego pałac leżał w okolicznych górach.

Hrabia miał dwoje dzieci, kilkoletniego synka którego powierzył staraniom Garibaldiego, i córkę szesnastoletnią imieniem *Margarita*. Było to zachwycające dziewczę, z ognistém i słodkiem zarazem wejrzeniem, na ustach jęj igrał jakiś smutny uśmiech, a twarz marzącą i bladą piękne jedwabiste okalały ploty.

Hrabia de Rausbergue był wdowcem, a zajęty gospodarstwem i polowaniem, mało zwracał uwagi na córkę; tak więc piękna *Margarita* zostawiona samej sobie, całe dni prawie spędzała z młodym nauczycielem brata. Zazwyczaj długie godziny przechadzali się po cienistym parku, a gdy księżyc swém bladawém światłem oświecił łąki i gaje, odbijając się w zwierciadlaném wód przezroczu, siadali na świeżej darniowej kanapie i trzymając się za ręce, powtarzali ustępy z ulubionych poetów, które do reszty zawróciły głowę rozmarzonej dziewczynie. Całą siłą miłości ukochana tego, który pierwszy nowy świat ucząc o-

tworzył przed jęj duszą. W tem pewnego wieczora, kiedy po raz setny powtarzał sobie wazajemne uczucia, i zachwyceni, upojoni miłością o całym zapomnieli świecie, a Garibaldi kłęcząc u nóg *Margarity* oparł na jęj kolanaach głowę którą ona drobniemi objęła rączkami, nagle stanął przed niemi hrabia wracający z polowania.

Młody nauczyciel nie okazał wielkiego wzruszenia i śmiało wytrzymał spójrznie zagniewanego hrabiego.

—Niekczemny nędzniku! zawołał hrabia, biegnąc prosto ku niemu, niecny sługusie! którego batarami z domu mego wygnać każę, jak podłego psa; co przyjęty z miłosierdzia gryzie rękę, która go żywiła. I przyskoczywszy szpicrutą uderzył go po twarzy.

Garibaldi zerwał się jak lew rozdrażniony, i chwyciwszy za nóż myśliwski, który zawsze nosił u pasa, już miał pchnąć nim hrabiego, gdy postrzegł obok siebie *Margaritę*, bladą nieruchomą, ze złożonemi rękami, na pół martwą z przerażenia. Na jęj widok zabójcza broń wypadła mu z ręki, przed chwilą usta jego drżały z wściekłości, teraz miejsce jęj zajął pogardliwy uśmiech, i spokojnie wyrzekł te słowa:

—Panie hrabio! to uderzenie jest to podpis, którym zobowiązałeś się oddać mi rękę swęj córki... dziękuj jęj, bo ona to ocalała ci życie... Ja powrócę niezadługo upomnieć się o moją narzeczonę, wtedy nietykło odmowa w myśli e! nawet nie postanę, ale będziesz musiał ponieść kosztą królewskiej iluminacji. Teraz bywaj zdrow, panie hrabio! wkrótce przekonasz się, że nie jestem ani psem ani służalcem—służalec pochyla głowę, pies liże rękę co go uderzyła— a ja umiem się zemścić!... Do widzenia!...

Po tych słowach zbliżył się do *Margarity*, pocałował ją w czoło i szybko znikł w górach.

III.

Miesiąc czasu upłynął. Hrabia Rausbergue ani jednym słówkiem nie przypomniał powyższęj sceny; całem objęciem się udawał spokoj i pewność; ale w gruncie był smutny, przerażony, lękał się prawie wesołości i śmiechu. Jakaś niepojęta trwoga ogarnęła jego serce; najlżejszy szmer, powiew listka, kropla deszczu, uderzająca o szybę okna, dziwnym przejmowały go strachem. Pragnął mówić w siebie, że nie lęka się odgrózek *Garibaldiego*, a jednak każde słowo jego żywo tkwiło mu w pamięci; ukrywał starannie obawę, którąby każdemu urojono zdawać się musiała, i miotany tajemnym niepokojem, wiodł ciężki żywot człowieka skazanego nieodwołalnie na jakąś straszną, nieuniknioną przyszłość.

Margarita nie zapomniła słów *Garibaldiego*. Od chwili jego oddalenia bladość jęj lica zwiększała się codziennie; smutna, milcząca błakała

samotnie po tych gajach i ścieżkach, które niedgdy przebiegał razem. Patrząc na tę niemą boleść, powiedziałaby, że duch jęj uleciał za ulubionym, a martwe tylko ciało błaka się po ziemi jak zakłęta dusza.

Ojciec i córka ukrywali przed sobą boleść; ojciec płakał nad córką, córka nad ojcem i nad ukochanym, oboje smutne, godne politowania wieli życie.

Pewnego wieczora siedzieli przy kominku, czas był pochmurny, a mrocy wichur zginając drzew wierzchołki, głuchym szmerem zapelniał powietrze. Hrabia zadrżał i porwał się nagle:—Czy słyszysz, *Margarito*, zawołał?

Dziewica nagle podniosła głowę, jakby z głębokiego snu zbudzona, i natężywszy słuch odpowiedziała zwolna:

—Mój ojciec! nie słyszę nic prócz deszczu i wiatru.

—O mój Boże! mój Boże, zawołał hrabia, opierając czoło o zimny marmur kominka.

Nastala chwila milczenia, poczem *Margarita* zerwała się nagle, jakby nadludzką poruszona siłą, wołając:

—Ach! teraz słyszę! to on mój ojciec... ja to czuję tu... i obiema rękami przycisnęła serce.

—Co mówisz nieszczęśliwa! zawołał hrabia...

W tej chwili dał się słyszeć straszny krzyk przerażenia „pali się!“ służba w nieładzie rozbiegła się na wszystkie strony, a jednocześnie drzwi salonu otworzyły się z trzaskiem, w progu ukazał się męczącyzna w kapeluszu góralskim, z szerołkami skrzydłami, przepasany białym, ponsonym i zielonym pasem patryotów włoskich. Cera jego była ogorzala, rysy wyraziste, postawa dumna i śmiała, a padający nań blask czerwonej lunoj pożaru, otaczał go jakąś ognistą aureolą i nadawał postać króla ciemności.

Postrzegłszy go *Margarita* krzyknęła i jakby nieprzewycięzoną pociągnięta siłą, rzuciła się w jego objęcia.

—Chodź, mój aniele, zawołał, przyciskając ją do serca, teraz już możesz być moją; ogień oczyszcza wszystko, a wkrótce nie pozostanie ani śladu tych miejsc, gdzie mnie tak straszna spotkała zniewaga.—Odephnął hrabiego, który chciał mu wydrzeć córkę, wyszedł niosąc na rękę na wpół omdlałą *Margaritę*, i tak doszedł aż do bramy, gdzie dwóch ludzi czekało na niego z lektyką; tu zamieniwszy po cichu słów kilka z nadbiegłymi nieznanemi śmiał się i energicznie postawił ludzmi:—Dalej! dzieci, zawołał, wracajmy w nasze góry, i zniknęli w gestwinie.

(Dalszy ciąg nastąpi)

wać i uwieńczyć swym blaskiem szczyt cesarskiej budowy. Dla czegoż, przy tylu wzniosłych przymiotach ks. Napoleon przemknął tylko po sprawach publicznych, nie przywiązując się nigdy do nich sposobem trwałym? Mamyż powiedzieć? Nieco szorstka niezawisłość charakteru, niecierpliwy zapal pedzający do celu, zalety i wady niepożytej młodości, szczęśliwe ujemności, które wieki codziennie leczą i które ustępują przed boleśniami naukami przeznaczenia, nie zawsze mu pozwalały czekać skutku swych usiłowań, zebrać owoce i zaszczyty wypadków, do których spełnienia najczynniej się przykładał. Dziś wielkie rodzinne nieszczęście ugodziło ks. Napoleona; ale należy on do rzędu tych ludzi, których boleśń podnosi i do głębokich rozmyślań skłania. Dopóki człowiek ma w życiu ojca, zdaje się mu, iż młodość jeszcze nie znikła, że życie nie jest tak poważne, a odpowiedzialność mniej uciążliwa; ale po stracie tego przyjaciela, którego nie zastąpi, życie przybiera poważniejsze i surowsze powinności, obowiązek szersze zajmuje w nim miejsce. Śmierć nie wzywa nas bezkarnie, w tym wiekustym postępie na miejsca upadających i do stawania na czele hufca; wówczas do młodości się kończy: jej rozkosze, jej uniesienia już nie wystarczają, a człowiek stanowiący u mety zawodu, czuje potrzebę wystąpić z kolei do działania i zapisać swe imię w pamięci ludzkiej.

Książę Napoleon ma przed sobą znakomitą pracę i niezbędnie mu na odwadze. Przynieść cesarzowi spóldziałanie stanowczego charakteru i przenikliwej pojętności, stać się przed nim tłumaczem życzeń liberalnej Francji, przywiązać do niego jej umysły wymagające i nieco dzikie, których wszystkie wielkości polityki nie zdołają pocieszyć, po utracie wolności, nauczyć się pod nim cierpliwości i wielkiej sztuki przygotowania z daleka wypadków i zostawienia czasowi starań około ich dojrzałości, rozniecić powoli ufność w narodzie, uspokoić go względem niego samego, względem prawdopodobnych następstw jego przeznaczeń, oż to za pożądane i pełne sławy stanowisko! Miejmy nadzieję, że ks. Napoleon uczuje tę szlachetną dumę i nie wahając się przeniesie rzezzone stanowisko, nad zaszczyty bez obowiązków, nad dostojenstwa bez odpowiedzialności. Ks. Napoleon może wiele dla Francji, dla cesarza, dla siebie samego. Niech sam przebaczy, że go wywołujemy na jaw i uprzedzamy jego postanowienie; ale ośmielmy się odpowiedzieć, że na przekór ostatnim podszeptom chęci niezawisłości, nie zdradzi obowiązków przez Opatrzność nań włożonych i nie zada kłamstwa nadziejom, jakie Francja demokratyczna na jego głowie pokłada.

(J. de S. P.)

11 lipca. Znakomity prawnik p. Crémieux, wyznania moźeszowego, ogłosił następny list do swoich spółbraci:

„Kochani moi spółwyznawcy,
 „Świat cały był przed nami zamknięty, kiedy Francja, wnet z rozpoczęciem nieśmiertelnej rewolucji, przyjęła nas w swe objęcia i uczyniła obywatelami. Ta Francja, która nas cudownie ocalała, która nas przyspasabia i nazywa swoimi synami, jest to *Francja chrześcijańska*. A oto na Wschodzie *chrześcijanie* wydani są na najstraszliwsze przesładowania. Męczeństwa, wałty, zabójstwa, łupieżstwa, pożary, rzeznie niewiast, dzieci, starców, kaleczenie nawet trupów, taki jest przerażający obraz, który dziś Liban przedstawia! Krew płynie; nędza i głód ogarniają mnogą ludność, którą fanatyzm muzułmański, walcząc nawet z zamiarami i siłami rządu tureckiego, chce wytepić, a całym jej występkim jest to, że *czci Chrystusa!* Izraelci francuzcy, pospieszmy pierwsi z pomocą dla naszych braci chrześcijańskich, nie czekajmy skutków tak zawsze powolnej dyplomacji, która przyszłości zaradzi; pospieszmy z pomocą obecnemu nieszczęściu. Niech szkodliwa składka, dziś jeszcze, otworzy się w Paryżu; niech się jutro komitet izraelski urządzi. Nie traemy ani dnia, ani godziny. Niech z łona zgromadzenia żydowskiego, zebranego w tej stolicy cywilizacji, wyjdzie hasło najobfitszego wsparcia. Na to hasło odpowiedzą nasi bracia z Anglii, Niemiec, Belgii, Holandji i z całej Europy, bądź krajów uznających ich za spółobywateli, bądź z tych co im odmawiają tej szlachetnej nazwy. I wy także żydzi amerykańskiego ładu, gdzie wolność wyznań triumfuje, i wy pospieszcie z pomocą katolikom Azji, tak okropnie uciskanym przez zabobon. Wszyscy znieśmy nasze ofiary: majątni—złoto, ubodzy—grosz wdowi. Ale myśl nierównie głębsza wyjsze powinna z tego pierwszego uniesienia. Kto wie, Bóg co wszystkim kieruje, może dozwolił tych oplakanych przesładowań, aby dać wyznaniom uroczyście zrzeczenie wzajemnej pomocy i obrony przeciw tym szalonym nienawistkom, plodom zabobonu i barbarzyństwa. Komitet nieustający w każdym kraju, mający czujne oko na wszystkie krzywdy, wyrządzane wolności wyznań; kassa powszechna, przeznaczona dla wszystkich ofiar fanatyzmu, bez różnicy wiary, oto są zakłady, które należy stworzyć i utrzymywać. Tak jest, nieszczęścia którym ulega w tej chwili tyle niewinnych ofiar, obudzają powszechne społeczenie. Zrodzą one myśl zabezpieczenia przyszłości od powrotu tej klęski, że zgroza przez wiek nasz odplehaną, powrotu przesładowań religijnych.“

W jednym prawie czasie podobna lubo mniej ogólna myśl powzięta została przez znanego ze swojej dobroczynności Sir-Mojszesa Montefiore. W liście, pisanym d. 10 lipca, do redakcji dziennika *Times*, p. Montefiore życzy, aby zawiązać w Londynie komitet, dla zbierania składek i przez pośrednictwo konsula angielskiego w Beyrut, rozdać je 20,000 chrześcijanom Syryjskim, pozabawionym wszelkiego przytulku i sposobu do życia; na początek przestał od siebie w darze 200 funt. ster.

Dziennik *Constitutionnel*, 15-go lipca, umieścił uwagi, które tem mocniej zajęły powszechność, iż wieść przypisuje ich autorstwo samemu Cesarzowi; pospieszamy zatem udzielić je naszym czytelnikom: „Czyż długo jeszcze systematycznie i samolubna zawziętość nadużywać będzie łatwo

wierności zagranicznego społeczeństwa, dla rozświetlenia w Europie najkłamliwszych pogłosek o czynach i zamiarach cesarza? Dziwny jest, zaiste, widok, na który od roku patrzymy; i nigdy, może, zdradliwszy spisek nie był zgodniej osnuty, ani czyniej popierany. Spisek ten wyrodziła złość dawnych stronnictw, gdy ujrzały, że Francja odzyskała, pod cesarstwem, wielkość z której ją ich niedołążność pod uprzednim rządem wyzuka. Sława naszej włoskiej wyprawy, korzyści z przyłączenia Sabaudji i hrabstwa nicańskiego, zawiodły ich występne nadzieje, dając nowe siły rządowi, wyszłem z powszechnego głosowania. Nie mogły otwarcie potępić czynności, uświęconych narodem przyzwoleniem. Cóż wtenczas przedsięwzięły? Oto, wybrały taktykę nierównie zrzeczniejszą, zależącą na tém aby rozsiewać, po całej Europie, przez swe dzienniki, przez swoich emisarjuszów, przez swe stosunki, obawy co do polityki i ambicji Francji, tudzież co do zamiarów cesarza. Mimo rękojmię bezpieczeństwa, jakie powinna była widzieć Europa w postępowaniu władcy Francji, mimo umiarkowanie, którego złożył dowody po ukończeniu najszczęśliwszych wojen, mimo zaprzeczenia urzędowe i zarządowe jego gabinetu, najnieodrzeczniejsze wieści wszędzie krążyły i znalazły wiarę, będącą dzisiaj jeszcze przedmiotem naszego zdumienia. Tak w Anglii, w chwili, w której cesarz urządził na stopie pokoju swoje siły lądowe i morskie, w której wojska francuzkie i angielskie zgodnie działały w Chinach, w której traktat handlowy mierza do ściślejzego skojarzenia związków, między obudwoma narodami, przestrach niewytłumaczony przebiega Anglię od końca do końca. Złość chwytła się najdrobniejszych szczegółów dla okazania, że ten co był najwierniejszym sprzymierzeńcem i najszczęśliwszym sąsiadem tego kraju, chce wtrącić Francję w wojnę bez celu i bez korzyści z ludem angielskim. W Hiszpanji, po wszystkich dowodach społeczenia, danych przez nas temu krajowi, podczas wojny marokańskiej, w chwili w której cesarz ku okazaniu szacunku jakim technie dla ludu hiszpańskiego, domaga się dlań u gabinetów Europy stopnia wielkiego mocarstwa, oskarżają go, w dziennikach madryckich, o chciwość zaboreczą pomknienia granic do rzeki Ebra, lub opanowania wysp balearskich. Z drugiej strony, dla zatruwienia Portugalji, rozsiewają w tym kraju wieść, że, skutkiem tajemnego układu z Hiszpanją, to ostatnie królestwo ma pochłonąć jego narodowość. W Niemczech, dla zachwiania zgody ustalonej w Villafranca, gdzie dwaj cesarze szlachetnie sięgnęli sobie ręce, chcą mówić że Napoleon III postanowił zniszczenie domu habsburskiego. Aby nabawić niepokojem mniejszych książąt związku, napomykają o umowie, w moc której Francja dozwolił ich kraje Prusom pochłoniąć. Aby przerazić Prusy zapowiadają, że Francja wytoczy wojnę europejską, dla odzyskania granic nadreńskich. Dla obudzenia podejrzeń całych Niemiec, wymyślono zawarcie przeciw nim traktatu z Danją. Najprzyjaźniejsze stosunki łączą cesarza z królem Belgów, niedawne osobiste widzenie się jeszcze je mocniej skojarzyło. Król Leopold wywoził z Biaritz wrażenia równie przyjazne, jak są te, które tam zostawił i to właśnie po tak szczerzych dowodach zgody, w chwili, w której traktat handlowy ma być odnowiony między obudwoma krajami, przypisują cesarzowi zamiar najazdu na Belgję.

Nakoniec, we Włoszech nawet usiłują skazić uczucia przywiązania i wdzięczności i, tym końcem, wymyślają, że istnieje jakaś niedorzeczna umowa z Piemontem, zarczająca dla Francji ustępstwo Genui lub wyspy Sardynji, w zamian za nabycie Sycylii. Dość jest wyliczyć ten szereg kłamstw i obaw, plocho wymarzonech, aby okazać ich blahość. Co do nas, przyjęlibyśmy te wymysły z pogardą, na jaką zasługują, gdyby, na nieszczęście, nie znalazły w Europie nader skwapliwej wiary, utrzymującej wszędzie nieufność i szkodliwą dla biegu spraw powszechnych. Sprawiedliwość wymaga, aby odpowiedzialność za ten stan chorobliwy, będący ich owocem, spadła na tych, co go wywołali; obudzają oni w nas więcej politowania, niż gniewu. Tak jest, szczerze żałujemy ludzi, którzy przenosząc smutne namiętności stronnictw, nad wzniosłe zadolenie patriotyzmu, usiłują zakłócić spokojność swego kraju, holdując osobistym urazom.“

A N G L J A.

Londyn. W swoim czasie daliśmy wiadomość o środku użytym przez lorda Palmerstona otwartej wojny, jaka miała wybuchnąć między dwiema izbami parlamentu. Środek ten zależał na tém: zaniechać wszelkich działań co do bilu izby lordów, stanowiącego dalszy pobór opłaty od wyrobu papieru, ale uchwalic najwyraźniejsze prawo, że stanowienie podatków odtąd jedynie i wyłącznie do izby gmin należy. Żwawe rozprawy wytoczono o utrzymanie lub obalenie wniosku lorda Palmerstona; w tem p. Dizraeli, stateczny przeciwnik gabinetu, zabrał głos i całą potęgą swęj wymowy, poparł pierwszego lorda podskarbstwa. Nie był to bowiem projekt całego gabinetu i owszem w rzeczy przywilejów izby jawne panuje w nim rozdwojenie. Jakoż p. Dizraeli, bezwarunkowo przemawiając za lordem Palmerstonem, najostrożniej nastawał na wszystkie teorie p. Gladstone, który żądał, aby bil lordów, izba gmin, w wyrazach najdobitniejszych, potępiła. Nawet lord John Russel niezgadzający się we wszystkim z p. Gladstone, w obecnym przypadku, jest przeciwnikiem pierwszego ministra; organ więc jego *Daily News* wyraził się następnie z tego powodu: „P. Dizraeli wystąpił z mową, którą warto aby każdy Anglik, kochający wolność, dobrze zgłębił. Dowodzi ona wyraźnie, że celem torysów jest opanować rząd Anglii, za pośrednictwem izby lordów. Używali oni tej izby, w ostatnich latach, w sposób prawdziwie zatrważający, aby przetrwać i wstrzymać bieg liberalnego prawodawstwa, teraz zaś przyszło im do głowy wypowiedzieć wojnę izbie gmin, posiadającej najwyszszą potęgę, w przedmiocie podatków. Nie ma wątpliwości, iż świeży bil lordów jest tylko

wstępem do nowych napaści. Po co te wszystkie usiłowania o reformę izby gmin, aby ją uczynić wierniejszą przedstawicielką narodu, jeżeli wolno izbie nieodpowiedzialnej coraz rozszerzać swoje roszczenia bez innej przeszkody, prócz lekliwych postanowień ministra?“

Ale organ p. Milner Gibson, dziennik *Star*, jeszcze nierównie gwałtowniej potępił lorda Palmerstona: „Jeżeli pierwszy minister nie wydał zdradziecko konstytucji w ręce nieprzyjaciół, to jedynie dla tego, że w izbie gmin ocalało jeszcze dosyć ducha narodowego do odrzucenia jego rad i zniewierzenia zdrady. Roczniaki plugawstwa ministerjalnych nie przedstawiają nic obrzydliwszego, nad wczorajsze zabiegi lorda Palmerstona o przyjęcie jego zasady; ziścił prawie najsmutniejsze przepowiednie proroków nieszczęścia. Prestrogi najbardziej ubliżające, jakie kiedykolwiek czyniono izbie gmin, nie wyrównają w bezczelności tym, które słyszeć musiały z ust swego głównego mówcy, naczelnika rządu Jęj K. M.“

A jednak zdanie lorda Palmerstona ogromną większością przeszło i ministrów, co takim językiem z sobą waleczą, zasiadają około jednego stołu i według podobieństwa do prawdy, żaden nie opuścił gabinetu, chociaż p. Gladstone jeszcze ułagodzie się nie dał i grozi wystąpieniem.

Dziennik *Building News* teraz dopiero doniósł, że lord Palmerston kilka dni temu, uinął wielkiego niebezpieczeństwa. Kamienne sklepienie wneki (niszy) w której stał posąg Karola II na przyozłoku palacu westminsterskiego, oderwał się od gmachu i spadło z wysokości 50 stóp na ziemię, zaledwie we dwie minuty po przejściu szlachetnego lorda przez to miejsce. Od czego to zawisły losy rządów!

Książę Wallji w odpowiedzi na podany sobie adres mieszkańców dewonportskich, użył wyrazów wprost trafiających do serca Anglików; mówiąc bowiem o celu swęj podróży zaatlantyckiej, rzekł: „Usiłować będę przynieść tu w powrócie wiadomości, które kiedyś mogą stać się pożytecznymi we wszystkich stosunkach z moimi spółziomkami.“

Dnia 13 lipca. Posiedzenie izby gmin. Najwybitniejszym zdarzeniem dzisiejszego posiedzenia była odpowiedź dana przez lorda John Russel, Sir Robertowi Peel, co do polityki angielskiej w sprawie włoskiej; bo lord Sir James Fergusson wystąpił z cudackim zdaniem, że rząd angielski powinien wyprawić do Syrii znaczne siły, nie dla tego aby poskromić rzeznie, gdyż te są tylko skutkiem zwyczajnych zająć między różnoplemiennymi mieszkańcami, zupełnie obcych polityce muzułmańskiej, ale głównie dla dopłynięcia i przeszkodzenia, aby Francja Syrii nie opanowała, to jednak nie wywołało dalszych rozpraw. *Sir Robert Peel* domaga się u rządu złożenia depeszy, ściągających się do połączenia Sycylii z Piemontem, oraz o dostarczenie wszystkich potrzebnych narzędzi, względem wynagrodzeń, których dopomni się Francja w skutek przyłączenia. Nadto domaga się złożenia pism, w których rząd Jęj K. M. zapowiedział rządowi piemontekiemu, iż ciągłe napaścnicza jego polityka nie jest widziana obojętnie przez W. Brytanię. Korzystam z tej zrzeczności do zwrócenia uwagi izby na rzezony przedmiot, bo los Sycylii obchodzi wprost Anglię, pod względem handlowym jak politycznym, Piemont zaś, w tej sprawie, jest tylko narzędziem cesarza Francuzów. Proszę lorda John Russel, aby otwarcie wypowiedział swój sposób widzenia w tym przedmiocie i oznajmił jakiej się polityki trzyma. Przypominając usiłowania do zdobycia Sycylii na rzecz Piemontu, *Sir Robert Peel* zapytuje: czy członek, który sprzedał obywateli nicańskich i górali alpejskich, który w ręce cudzoziemcu wydał poddanych domu sabaudzkiego, ma zostać królem włoskim? Przywodzi na pamięć lordowi John Russel politykę, której tenże lord trzymał się w 1848 i zapytuje, czy i dziś tejsze polityki trzymać się pragnie, albo czy chce, aby Włochy stały się własnością Piemontu. Ponieważ lord John Russel nie pochwałił postępków Garibaldięgo, mówca spodziewa się, że przestanie nalegać, aby niezależność polityczną Sycylii umieszczoną została pod rękojmią mocarstw europejskich.

Lord John Russel, odpowiadając z przekąsem, wyraził: Nie mogę zaprzeczyć szczeroci, biegłości a nadewszystko szlachetności, z jaką czcigodny członek przemówił, ale wyznaj, iż niepodobna mi zrozumieć, jaką chęcią przepisać politykę rządowi. Lord John Russel, przebiegłszy ciąg zdarzeń, które zasłyły we Włoszech od 1815 do 1849 i dotknąwszy tajemnej umowy, która w ręce Francji wydała Sabaudję, o czém gabinet angielski nie wahał się tak mocarstwom europejskim, jak i samemu cesarzowi Francuzów wynurzyć swojego zdania, mówił dalej: że po umowie zapadłej w Villafranca było rzeczy prostą, iż ludy włoskie postarają się znaleźć w zjednoczeniu politycznym lekarstwo na te cierpienia, jakimi zle rządy aż dotąd istniejące od tak dawna je obarczały. Cesarz Francuzów oświadczył, że ani sam nie wda się zbrojnie i nie pozwoli innym państwom użyć przemocy do zmuszenia ludów włoskich pójść wbrew ich woli. Rząd Jęj K. M. jest tego zdania: że przyszedł już czas przekonania się czy Włochy mogą same dla siebie rząd wybrać lub czy siły obce nie powinny zbrojnie wkroczyć. Oto jaka była nasza polityka. Co się zaś ścięga do Sycylii, jeżeli król neapolitański mógłby przez ustępstwa zniechęcić umysły ludności obojga Sycylii, rząd Jęj K. M. nie widziałby w tém nic złego; ale, z drugiej strony, nigdy nie straci z widoku zasady,—świętej zasady!—że, prócz niesłychanie rzadkich wyjątków, naród każdego kraju jest najlepszym sędzią o rządzie jaki dla niego przystoi. Niech więc lud neapolitański, i dodam, lud rzymski, powiedzą, pod jakim rządem żyć pragną. Mogę zaręczyć, że rząd J. K. M. nie ma innej polityki prócz tej: zostawić samemu ludowi sycylijskiemu rzecz co do jego przyszłego rządu, i jeśli jego postanowienie będzie zdolne zapewnić szczęście i przysłać niepodległość, rząd Jęj K. M. szczerze cieszyć się z tego będzie; co się zaś ścięga

do żądania poprzedzającego mówcy złożenia papierów, sprzeciwiam się temu wniesieniu.

P. Kinglake, w obszernej mowie, prawil o polityce lądowej; oświadczył, że niema ufności w cesarzu Francuzów, który chciał cesarzowi austryjackiemu oddać Lombardję, byleby ten zgodził się zdradzić swoich związków. Mowca przypisyuje politykę Ludwika Napoleona usposobieniu umysłów, zmuszającemu cesarza zajmować ciągle swych poddanych, widokami zewnętrznymi korzystać.

Dalsze posiedzenie nie przedstawia nic ważnego.

A U S T R J A.

Wiedeń, 11 lipca. *Gazeta Wiedeńska* ogłasza raport komisji o stanie długów państwa. Ogół wynosi 2,238,071,532 zł. ren. procent roczny czyni 99,465,947 zł. reń.

Taż komisja podaje środki cząstkowego umorzenia długów, zastrzegając atoli, iż żadne nowe pożyczki miejsca mieć nie powinny, ponieważ nie wyznacza żadnego dochodu na ich procentowanie i stopniową amortyzację. Raport ministra skarbu p. Plener, prostuje i zbija niektóre wnioski komisji; obadwa te dokumenta postanowiono złożyć radzie państwa.

Feldmarszałek porucznik hr. Bigot de St.-Quentin, mianowany jenerał-gubernatorem Banatu, wydał następną odezwę do mieszkańców tego kraju: „N. Cesarz J. mianował mię gubernatorem i głównodowodzącym w Banacie temeskim i wojewodinie. Przejęty tą oznaką najwyższego zaufania, a także ważnością poruczonych mi obowiązków, z radością pozdrawiam ludność, której prawości i wierności dla naszego najmłodszego cesarza i pana, tak świetnie i statecznie jasniały. Nie obym stanę między wami, bo od lat 12, zbieg rozmaitych okoliczności, wdawał mię w stosunki z wami i wszędzie miałem zrzeczność oceanic i ukochać waszą wysoką wartość; znajdziecie więc we mnie dawnego przyjaciela, który wam otwiera gorące serce. Położcie we mnie ufność, na którą zasłużyłem pragnę. Niech braterstwo będzie ogniwem, łączącym rozmaite narodowości, na waszję kwitnącej ziemi. Jednostajna sprawiedliwość dla każdego ludu i jego języka, jednostajna sprawiedliwość dla każdej wiary, uszanowanie dla wszystkich obyczajów, oto co jest nam zapewnione. Niech ta droga przygotowująca spokojnie dla nas przyszłość, w której dobroliwie zamiary cesarskie i środki administracyjne w ich duchu powzięte, rozwinie się na waszą korzyść. Raz jeszcze was pozdrawiam; za kilka dni przybędę do was.“

P R U S Y.

Berlin, 12 lipca. W obecnej reorganizacji wojska Pruskiego, półki, zamiast liczby porządkowej, jaką dotąd je oznaczono, otrzymały nazwy od różnych części kraju; między innymi 1-szy półk dragonów, nazywać się odtąd będzie półkiem dragonów litewskich. Wiadomo bowiem, że Prusy posiadają jeszcze od epoki krzyżackiej najcelniejszą część Litwy.

Podług listów z Berlina, komisja, której poruczono wypracować projekt obrony brzegów morskich, radziła wybrać jedno z dwóch przedłożeń; albo zbudować 7 wielkich twierdz, albo utworzyć znaczną flotę. Utrzymują, że przychylno się do tego ostatniego, ale wyrzeczono się myśli tworzenia floty niemieckiej, z niemiecką flagą, sądząc być stosowniejszem uposażenie floty pruskiej przynajmniej 10 linjowemi okrętami, 20 fregatami, nie licząc potrzebnej ilości korwet i szalup kanonjerskich. Inne nadmorskie niemieckie kraje miałyby łatwość wziąć uczestnictwo w rzezonej flocie, dostarczeniem kontyngensu oficerów i przyłożeniem się do wydatków; Prusy zaś zawarowałyby sobie wolność zaciągów majątków w rozmaitych krajach nadmorskich.

Gazeta narodowa berlińska pisze: „Doreczona powtórna nota duńska, przed dwoma tygodniami, rządowi pruskiemu, lubo w wyrazach mniej ostrych, obstaje jednak przy wszystkich roszczeniach Danji do Szlezwigu. Gabinet pruski, w odpowiedzi swojej na nie, nie odstępuje od praw Niemiec wdawania się w stosunki szlezwickie i zaprzecza, aby Danja miała zobowiązaniem się swoim, względem tego księstwa, zadostę uczynić.“

W liście z Berlina do *Gazety kolońskiej*, d. 9 lipca, znajdują się niektóre szczegóły o królu. Stan zdrowia dostojnego chorego jest więcej zaspakający i z powszechnem zadziwieniem daje się postrzegać znaczne w nim plepszenie. W ciągu kilku dni ostatnich, król odbywał częste i długie przejażdżki, wczoraj nawet miał dosyć przeciąglą rozmowę ze swoim gościem królem bawarskim tak, że okazało się iż mógł mówić bez zbytecznego wysilenia.

T U R C J A.

W Paryżu wychodzi dziennik arabski pod napisem *Birgis-Buris* t. j. Ozeł paryski. Relaktor, opisując klęski chrześcijan w Turcji, umieszcil bardzo rzezadne uwagi, w których więg tych nieszczęść przypisuje nieblędnoci rządu tureckiego; sławny Abd-el-Kader, mieszkający teraz w Damaszku, po odczytaniu rzezonych uwag, przesał następny list redaktorowi:

„Chwała niech będzie Bogu!
 „Byłem ucieszony ze wszystkiego co napisałeś w *Birgis* o państwach muzułmańskich. Rzeczywiście, podałś wyborne rady i pewno byłbyś usłuchany, jeślibyś mówił do żywych; ale odzwalałś się do umarłych. Oparłś mowę twoją na dwóch dowodach; mógłbyś jeszcze odwołać się do trzeciego i powiedzieć, że rządy prawdziwie muzułmańskie milają postępowanie ludzi uczciwych i wstępują w ich ślady w sprawiedliwości i w pogardzie dóbr tego świata, bo przykład dla maluczki powinien spływać z góry. Niestety! niestety! jak dalekimi od tego jesteście! Stan obecny państw muzułmańskich i chrześcijańskich, wszystko co się teraz dzieje było przepowiedziane, w swoim czasie, przez Mahometa, i to właśnie taką powagi prorocstwa jego obeszły. Przepowiedział upadek Kozroa i nie ma Kozroa; powiedział, że królowie chrześcijańscy utrzymują się aż do skończenia wieków a rządcy jego ludów, opuszczonymi zostaną od Boga, z powodu ich pu-

stepków przeciwnych jego prawom, z powodu ich niesprawiedliwości i ich przywiązania do dóbr doczesnych, powiedział na koniec, że wówczas dopiero przyjdzie koniec świata, kiedy chrześcijanie składają większość rodzaju ludzkiego. I to musiało koniecznie nastąpić, bo podług Mislama poważnego wykładacza mahometowego, posiadają chrześcijanie przede wszystkim cztery przynioty, zapewniające im powodzenie w przyszłości: łaskawość w zwycięstwie, opór w klęsce, dzielność w powrocie do boju zaczepnego i dobroczynność dla ubogich, słabych i sierot. Co do mnie, dodam, że z temi wszystkimi przyniotami łączą jeden z najwiękzych t. j. że umieją, kiedy tego potrzeba uwalniać się od niesprawiedliwości i ciemstwa swoich królów. Płacze, o mój Boże! nad upadkiem islamizmu. Należymy do Boga i wracamy do niego. W tym czasie straszliwe wstrząśnienia panują między Druzami i Maronitami. Wszędzie zle głębokie puściło korzenie. Wszędzie mordy i zabójstwa. Daj Boże, aby rzeczy lepszy wzięły koniec.

„Pozdrowienie ubożego przed Bogiem bogatym.
„Abd-el-Kader-Ben-Mahioddin-el-Kasseny.
„Damaszek 31 Zon-al-Kahda 1276 (10 czerwca 1860).”

Damaszek 9 lipca. Pospólstwo tureckie napadło dziś na ludność chrześcijańską. Mnóstwo mężczyzn, mówią do 500, zabito, wielką liczbę kobiet uprowadzono. Wszystkie konsulaty, wyjąwszy angielski, popalono; konsulowie: francuzki, rossyjski i grecki ocalili życie, schroniwszy się do domu Abd-el-Kadera. W Damaszku jak i wszędzie, władze tureckie były beczynnymi świadkami rozboju, pomoc nadeszła kiedy wszystko skończono, a prócz tego przyciągnięto 3000 ludzi, sprowadzonych zbyt późno, przez gubernatora, więcej przestraszyło niż uspokoiło nieszczęśliwych co uniknęli rzezi.

DEPESE TELEGRAFICZNE.

PARYŻ 13 lipca. Austrja wysłała dwa okręta na brzegi Syrii. Zapewniają, że rząd cofną projekt do prawa o wywozie szmat służących do wyrobu papierów.

NEAPOL 10 lipca. Kamarilla otacza jeszcze króla, ludzie oddani dawnemu porządkowi rzeczy otrzymują urzędy. Ludność niepokoi się nowymi uzbrojeniami morskimi i wysłaniem wojsk do Sycylii. Jenerał Pianelli dowodzi cytadellą; ruchy wybuchną w jego wojsku, którego jedna część wołała: „Niech żyje Ludwik I-szy“ (hrabia Trani, młodszy brat królewski, syn Austriaczki), druga zaś: „Niech żyje Franciszek II-gi“ 12 żołnierzy raniono.

GENUA 13 lipca. Między członkami nowego gabinetu w Palermo, wymieniają pp. Interdonato Ameri, i historyka Errante.

MARSYLJA 13 lipca. Otrzymało wiadomość z Chin z d. 23 maja: Sprzymierzeńcy rozłożyli się już na wyspie Chusan. Kommissja mieszana z Anglików i Francuzów objęła jej zarząd; wojska sprzymierzone zajęły stanowisko w zatoce Pe-tche-li. Chińczycy popierają rokowania, lecz nie zaniebują przygotowań do wojny. Wielki okręt wojenny przewożowy l'Isere rozbił się w porcie Amoy; wojska ocalono, ale zapasy zginęły. Ludje są spokojne. Jenerał Clide przybył wczoraj do Marsylii i dziś w noc uda się do Londynu.

PALERMO 10 lipca. Dziennik urzędowy umieszcza następującą notę: W sobotę z rozkazu dyktatora zostali oddaleni z tej wyspy: Józef La-Farina, Griselli, Totti; ci dwaj ostatni są rodem Korsykańie i na żołdzie policji lądowej. Wszyscy zaś trzej wygnani razem, spiskowali przeciw istniejącemu porządkowi rzeczy. Rząd czuwający nad spójnością, nie mógł cierpieć podobnych ludzi. W innej nocie powiedziano: Towarzystwo narodowe uszczuplone w swoich zasobach od czasu jak jenerał Garibaldi uchylili się od jego prezydencji, było raczej przeschodą, niż pomocą w sprawie, za którą walczyło wyborowe wojsko, przybyłe ze stałego lądu.

MARSYLJA 14 lipca. Wiadomości z Palermo z d. 9 mówią o zaciętej bitwie między półkownikiem neapolitańskim Bosco i przednią strażą sycylijską niedaleko Messyny. Półkownik Cosenz przywoził Garibaldiemu 1,000,000 fr. i dostatek broni, jeden parostatek wysadził na ląd 57 dział. Garibaldi kazał otoczyć Baghera i uwięzić zabójcę półkownika Inglesi, admirał Mundy popłynął do Neapolu. W Palermo same tylko statki Piemontkie zostały. Pan La Greca minister gabinetu neapolitańskiego, a teraz poseł do Francji, przybył wczoraj wieczorem i natychmiast odjechał do Paryża.

TURYN 16 lipca. Depesza nadesłana z Palermo z d. 12 donosi, że znowu dwa parostatki przewożące neapolitańskie LEIboa i Duca Calabria przeszły do powstańców. Pp. La Loggia, Laporta i Orsini weszli do składu nowego sycylijskiego gabinetu.

RZYM 13 lipca. Na tajnym konsystorzu, odbytym dziś rano, ojciec s. miał allokucję o napaściach, gwałtach, uwięzieniach i sądowych wyrokach, którym ulegli biskupi i kapłani księstw i Romanji.

PARYŻ 17 lipca. Izba prawodawcza przy-

jęła budżet i postanowienie o wykupnie przez rząd kanałów.

RZYM 14 lipca. Jutro dwudziesty batalion strzelców francuzkich miał opuścić Rzym i udać się do Civita-Vechia, gdzie wsiądzie na okręt.

NEAPOL 14 lipca. Proklamacje Garibaldi i Settembriniego rozdawane są po ulicach. Dyktator mówi: „Jestem rojalistą, ale przynoszę Wiktora Emanuela, który nas poprowadzi na Austrjaków, nad Franciszka II, co tego nie uczyni.“ Dawniejszy policyjny inspektor został zabity sztyltem, jawnie na ulicy Toledo, liczne czaty przeciągają ulicę.

TURYN sobota 14 lipca. Dziennik L'Unione donosi, że rząd Neapolitański przyjął warunki przymierza, podane przez Piemont; postanowił rozwiązać półki cudzoziemskie, które przejdą na służbę papieżką.

RZYM wtorek 10 lipca. Zaszły rozruchy w Todi w delegacji spoletańskiej w Umbrji.

KOSTOMAROW, JAKO FILOLOG.

Oceniony przez Jerzego Letgoła.

Redakcja Kurjera, pomieszczając artykuł o Początku Rusi, policzyła mnie do najgłębszych dziś znawców języka litewskiego. Że tak nie jest, sam publicznie oświadczam powołując się na 142 numer Wiadomości Petersburskich. Ten dziennik, a raczej p. Letgoła pretensjonalnie w nim występujący ze znajomością litewszczyzny, oceniał Kostomarowa jako filologa, taką przypina mi łatkę:

„Żeby prawdziwą wyprowadzić etymologję wyrazów litewskich, potrzeba dwóch rzeczy: 1) znać dobrze język litewski, 2) umieć zastosować się do metody porównawczo-filologicznej. Cała różnica między etymologiem (podkreślam ten wyraz stosowany do mnie) Kurjera Wileńskiego, a p. Kostomarowem, że pierwszemu jednej nie dostaje z tych dwóch rzeczy, a drugiemu—obydwóm. Sądząc wszakże z rezultatów, nie znajdujemy tej różnicy.“

Obaczmy o ile p. Letgoła zna język litewski i jak pojmuje tę metodę porównawczo-filologiczną.

A najprzód powiedzmy, że zagłówek tego artykułu (Костомаровъ, какъ филологъ) zostaje w sprzeczności z jego treścią i wywodem. Autor zakłada sobie mówić o Kostomarowie jako filologu, a dowodzi, że Kostomarow nie jest etymologiem, jakby Filologia i Etymologia jedno i to samo znaczyło.

Sokrates u Platona zowie siebie filologiem, chociaż nigdy w życiu nie miał do czynienia ze źródłostwem. Dziś wprawdzie inaczej pojmujemy Filologję, niż ongi za czasów platonowych i o wiele późniejszych; ale nie uważamy jej za jedno z Etymologją. Owoż i po metodzie porównawczo-filologicznej, bez której, wedle słów naszego recenzenta, niepodobna trafić do prawdziwego źródła wyrazów litewskich. Bo i któż np. myślistwo (choćby tylko same baki miał strzelać) odbywa podług metody pływania?

Idziemy dalej.

P. Letgoła utrzymuje, że słowo *igytie* *)—dostąpić, dobić się czego, zdobyć się na co,—złożone jest z przyimka *i* (brzmienie nosowe) i czasownika *gytie*, jednego pierwiastku ze słowiańskim *ziti*, choć dzisiaj używanego tylko w znaczeniu goić się.

Protestujemy przeciwko temu.

Słowo *i-gytie*, oznaczające dośnięcie, dopięcie czego, dojście do zamierzonego celu—nie ma wspólnego ze słowiańskim *ziti*, żyć, ani z litewskim *gytie*, *gyju*—goić się.

Pierwiastkiem słowa *i-gytie* jest zgłoska *ga*, zachowana w formie *gajis*, zastępującej czas przeszły od słowa lotewskiego *eat*—iść. Wszak żeby dośnić co, dojść do celu, trzeba dążyć, iść. Porównaj tu sanskrytskie *ga*, angielskie *go*, niemieckie *gehen*, *Gang* i t. d.

Ze słowem *i-gytie* pokrewne: *gytie* (*y* za nosowe i) *genu*, zęne, *gaam*, pędzę, jako słowo *powodowe* (verbum causativum) właściwie: wprawiać w chód—*faire marcher*; *gintie*, *gitie* (i nosowe) *gim*, bronię, wł. odganiam co od kogo. Tu należą: *ganytie*, pasać; *isz-ganytie*, zbawić; *isz-ganytojas*, zbawiciel (s-pasitel).

Gytie, *gyju*, goić się, (po ros. zaziwat) płynie z jednego źródła ze słowiańskim *ziti*. Tu się odnoszą: *gywas*, żywy; *gywata*, żywot; *gywutys*, żywina (ziwotnoe) i t. p.

Imiesłów zwyczajny czasu ter. od słowa *igoroju*, wedle naszego krytyka. jest *igorojas*, 2-gi przyp. *igorojaneco*, a 3-ci *igorojaneczam*.

Ten imiesłów może być tylko *igorojanas* za *igorojants* (forma określona byłaby *igorojansis* albo *igorojantiesis*), zaś 2-gi i 3-ci przyp. lp. kończy się na *czio*, *cziam*, bo głoska *t* w języku litewskim tylko przed *ia*, *io* *iu* przechodzi na *cz* (właściwie na *ć*), a nigdy przed *e*, *a*, *o*.

*) Trybowi bezokoliczemu dajemy końcówkę *tie*, jak powszechnie używa lud. Wydawca Kalendarza litewskiego, p. Iwiński pisze w tym razie e zamiast i e. Czytaj w tym przedmieście rozprawę Schleichera pomieszczonej w Beilage zur vergleichenden Sprachforschung etc. I tom.

Wprawdzie Schleicher każe w tym razie opuścić *i*, ale bezzasadnie.

Nasz znawca litewszczyzny utrzymuje, że wyraz *prastas*, mierny, lichy, zły—przyswojony ze słowiańskiego *prosty*, a Bóg wie, czy to przyswojenie sięga IX wieku; oczywista zatem, że imię własne *Prastenas*, *Prasten* nie może być czysto litewskie.

Ztąd wypada, że Litwini na oddanie pojęcia miernoty i lichoty musieli pożyczyc wyraz od Słowian, a ponieważ nastąpiło to w czasie, więc początkowo zgoła nie wiedzieli, co jest miernoty i lichoty.—Czyż podobna to przypuścić? Podług tego możnaby twierdzić, że np. wyraz *pastyr* wzięty z łacińskiego *pastor*.

P. Letgoła, mówiąc o imieniu *Turbern*, między innymi tak się odzywa:

„Kostomarov mniema, że do języka litewskiego da się zastosować odrębny sposób składania wyrazów, znany w grammatyce greckiej, np. *Fila delphos* (czemu nie *Phila..?*); *Ar-chippos*. Właściwość takiego składania w tym się przebiega, że słowo główne zajmuje pierwsze miejsce, od czego język litewski zgoła nie odstępuje. Zapewne p. Kostomarov wie, że u Greków i odwrótny panuje porządek, np. *Hipparchos-Archippos*. Jeżeliby nawet pierwiastki, przytoczone przez p. Kos. były zupełnie prawidłowe, to w żaden sposób nie da się utworzyć wyraz *turbernis*, a tylko *bernturis*, bo taki duch języka litewskiego. Jedyny w tym wyjątek stanowi wyraz żartobliwy *kalibobas*, używany obok *bobkalys*.“

Wymierzając ogniste pociski przeciw historykowi, zapomniał nasz językoznawca, że prócz wyrazu *bobkalys* albo *kalibobas* mamy mnóstwo imion rodowych, w ten sposób złożonych np. *Wajsnoras* i *Norwajzdis* (Narwojsz), *Kantrimas* i *Rimkantas*, *Kantgirdas* i *Girdkantas*, *Butwilas* i *Wilbutas*, *Mantgirdas* i *Girdmantas*, *Widmantas* i *Mantwidas*, *Mantiminas* i *Minmantas*, *Walimantas* i *Mantwiła*, *Tautiwyłtas* i *Wilfautas*, *Antawyłtas* i *Wylantas*, *Mantrimas* i *Rymantas* (za *Rim-mantas*). i t. d. i t. d.

Następnie czytamy:

„*Tyleti* w istocie znaczy *mileczec* ale *milezacy* po litewsku *tyltus*, a nie *tylenas*. P. Kost. zapewne dla krótkości nie chciał powiedzieć, że zakończenie *enas* bardzo pospolite w litewskim—tą razą miałby przynajmniej słusność za sobą; lecz znowu bieda: to zakończenie *jedynie* używa się dla wskazania miejsca, z kąd kto pochodzi, np. *Tylenas*, mieszkaniec Tyłży (Tyłża po litewsku *Tylze* *).“

Owoż co warta znajomość języka z grammatyki i słownika. Taka znajomość w obec żywej mowy jest zerem, ocenając arytmetycznie.

Zakończenie *enas*, ma jakoby *jedynie* wskazywać miejsce pochodzenia, a wyrazy: *tetas* (od *teta*—ciocia) *wuj*, *brolenas* (od *brolis*—brat) *bratanek*, *seserenas* (od *sesuo*—siostra) *siostrzeniec* i wiele innych, co mówią przeciw podobnemu twierdzeniu?—Tu należy mnóstwo imion rodowych, po większej części uformowanych od rzeczowników pospolitych, jak np. *Kuprenas* (kupra—garb), *Kregzdenas* (kregzde—jaskółka), *Kiszkenas* (kiszkis—zając), *Wilkenas* (wilkas—wilk), *Warnenas* (kos), *Masenas* (masintie—wabić **), *Waszkenas* (waszka—kruk, hak), *Rimkenas*, *Metenas*, *Bylenas* (była—mowa); zatem i *Tylenas* (tyła—mleczenie), oraz *Prastenas* od *prastas*, jak np. *Drugtenas* (*Drugten*, nazwisko powszechne na Żmudzi) od *drugtas*—mocny.

Jeszcze jedno sprostowanie. *Rekiu*, wedle nieznanego nam słownika p. Letgoły, ma znaczyć kroję.—U ludu *rekiu* krzyczę, a kroję—*rieki*. Wprawdzie mała pomyłka, ale wiele znacząca.

Teraz przypatrzmy się, jakie szanowny krytyk przeciw mnie stawia zarzuty.

„Ruryk od sanskrytskiego pierwiastku *ru* irasci (1), z dodaniem przyrostka *rus* (napotykanego np. w wyrazie *tkirus*, w połączeniu z jakimś drugim nie objaśnionym przyrostkiem ***), tworzy *Rurikas*, gniewny, zapalczywy.“

W liczbie nowych wywodów etymologicznych, któremi nieznanomy autor chce dopomódz teorii p. Kostomarowa, napotyamy imiona *Wariagów* i *Wikingów* wyprowadzone z litewskiego. Mało tego: nietylko nazwa *Sweonów* (Szwedów) zapisana w bertyńskiej kronice, ma pochodzić od litewskiego *swejas* rybak, *swejonis* mieszkaniec okolic rybackich *), ale nawet wiadomy wyraz greckiego początku *ankyra* (zapewne przez pomyłkę wydrukowano *agilyra*), *ancora*, *anere*, *anker*, *jakor*, po litewsku *inkaras* (nie *inkoras*), uznano za czysto litewski od *inkartie* (nie *inkar*) zawieszac.“

Wiadomo czytelnikom Kurjera, że m Ruryka wcale nie wyprowadzał od sanskrytskiego *ru*.

*) Mylnie: pisze się i mówi się *Tilže*, *Tilžen*as.
**) Wcale nie mamy pretensji, aby *Massena*, książę na Rivoli i *Eslingu* należał do chłopkiego rodu Litwinów.
***) Dla znającego język litewski nie powinna być obcą końcówka *ikas*, np. *kulikas*—młockarz, *kasikas*—kopacz, *guzikas* (guzas)—guzik, *Budrikas*, imię rodowe od *budras*—czujny.
*) Ja napisałem z *wejas*, *zwejonis*.

Powiedziałem tylko: Ruryk od pierwiastku oznaczającego zapalczywość, gniew, (porównaj sanskrit—irasci). A na poparcie tego przytoczyłem wyraz lotewski *rowe* ognisko w osieci, utworzony także z pierwiastku *ru*. Również *Wariagom*, *Wikingom* i *Sweonom* stanowczo nie naznaczyłem pochodzenia litewskiego. Napisałem: *Wariagowie z imienia mogą być Litwinami; Wikingi coś zarywają na litewszczyznę; Sweonowie, sądząc z nazwiska są Litwinami*.

P. Letgoła przetrząsnął moje wyrazy i sąd do niepoznania, czy dla tego, że nie rozumiem po polsku, czy też dla tego, aby z tém większą znajomością litewszczyzny wystąpić przed publicznością rossyjską.

Wyrazu *jakor* nie uznałem za czysto litewski, wyrzekłem, że on daje się objaśnić jedynie za pomocą litewskiego *inkaras*. Objasnienie, to jeszcze nie etymologia; a przedję postawię *jakor* obok *inkaras* (wł. wieszadło), niż obok *ankyra*: bo słowiański bliższym jest litewskiego, jak greckiego.

Nie mieliśmy i nie mamy na myśli popierać dowodzenia p. Kostomarowa o pochodzeniu Ruryka: dla nas całkiem rzecz obojętna, kto on był rodem? Alboż Dzieje Narodów zawisły na genealogii ich władców?.. Napisałszy niniejszy artykuł, powodowani jedynie tem szumem odezwaniem się p. Letgoły:

„Z powodu nowej litewskiej teorii p. Kostomarowa, niemało już napisano u nas; jednak dotychczas nie były pod ścisłą krytykę pociągnięte jego etymologiczne dowody, podane w artykule o *Początku Rusi* na str. 15—17. A krytyka jest tutaj konieczna, dla tego, że te dwie stronicie pominięte bez surowego sądu, zostaną na zawsze smutnym pomnikiem dzisiejszego stanu językoznawstwa w Rossji.“

Możemy otwarcie powiedzieć, że do dwóch stronic etymologii, wyprowadzonej przez p. Kostomarowa, przybywa artykuł p. Letgoły, jako smutna dla przyszłości pamiętka o dzisiejszym stanie językoznawstwa w Rossji na polu litewszczyzny. Chłop z ptu *Marjampolskiego*.

GAWĘDY NAUKOWE.

Ciałka unoszone w powietrzu.

(Sprawozdanie p. Louis Figuiera)

(Dokonczenie ob. N. 53)

W rozprawach dotyczących samorodztwa, stawiano naprzeciw twierdzeniom p. Pouchet, zwykłe w tej kwestji przytaczany dowód, opierający się na obecności w atmosferze, znacznej liczby zarodków i jajek, wyradzających, za dostaniem się do miejsc wilgotnych, owe stworzenia, których pochodzenie nieustające wznieca spory. Pan de Quatrefages nawet utrzymuje, że w pyłe badany przez mikroskop, ujrzał drobne ciała, kuliste, naprowadzające na myśl, znajdowania się jajek nadzwyczajnej małości.

Dla dania odpowiedzi na zarzut powyższy, p. Pouchet przyglądał się przez mikroskop, prochem z miejsc rozmaitych wziętym. Sądząc, że jeżeli atmosfera rzeczywiście zawiera zarodki i jajka wycieczkowe, one znalazły się muszą w pyłe, zwolna osiadającym na przedmiotach, wystawionych na powietrze. Zatem, po najdokładniejszym, mikroskopowem zbadaniu pyłów, w różnych okolicznościach i z miejsc licznych zebranych, nigdy nie rozpoznał w tych okruszynach atmosferycznych, najmniejszego jajka lub zarodka wycieczkowego. Wnosi ztąd, że powietrze bynajmniej nie dostarcza zarodków, mogących przyczynić się do powstania infuzorjów; tudzież uważa, że nowy ten szereg spostrzeżeń, wybornie popiera teorię, jaką on utrzymuje.

Podług naszego mniemania, dowód przytoczony nie wiele przemawia za samorodztwem. Powietrze może być napełnione zarodkami stworzeń niższego rzędu, chociaż pył zbierający się w rozmaitych miejscach, nie okazuje śladu ich bytności. Mogą one bowiem być tak lekkimi, że nie opadając nigdy na powierzchnie ciał, bezprzestannie się unoszą w atmosferze; lub też ich rozmiary są tak małe, że mikroskop nie jest w stanie ich wysledzić. Ponieważ wycieczki, o których jest mowa, gdy się zajmujemy samorodztwem, są zwykle widzialne tylko w mikroskopie, bardzo być może, iż zarodki ich są tak nieskończenie małych rozmiarów, że mikroskop na nie nie działa. Zaprzeczyc nie możemy, że powietrze przeprowadza wielką ilość zarodków roślinnych; cała klasa skrytokwiatowych, odbiera za jego pośrednictwem swe odrodzce zarodki. Tak samo upładnianie roślin osłonopłciowych, jak naprzykład drzewa daktylowego, odbywa się jedynie tylko drogą powietrzną, przez unoszenie pyłku męskiego. Nie możemy przecież utrzymać, że te zarodniki skrytokwiatowych, ten pyłek roślin osłonopłciowych, nie znajduje się w powietrzu, ponieważ uważane pyły z miejsc różnych, nieobjawiają żadnego tych cząstek organicznych śladu? Jednakże, powodując się dowodzeniem p. Pouchet, doszlibyśmy do podobnego wypadku. Ztąd przynadnie nie możemy, wielkiego znaczenia, pod względem samorodztwa, faktom w mowie będącym.

Lecz chociaż spostrzeżenia p. Pouchet, nie są stanowcze pod względem głównej, przez niego rozbrananej kwestji, to niezaprzeczoną jest ich ważność z innej strony, to jest co się tyczy mikroskopicznego badania powietrza. Pierwszy to raz dopiero, uwaga została zwróconą na te okruszyny osadzone przez atmosferę, a stanowiące pyły; zaś wypadek poszukiwani p. Pouchet, jest nadzwyczaj zajmujący, ze względu nowości faktów, odkrytych przez tego badacza.

Zbiarał on pył wewnątrz miejsc zamkniętych,

na gzymsach sufitów, na sprzętach cokolwiek wyższych, na strychach, u spodu i w wierzchu kościołów, i t. d. i podkładał go pod mikroskop.

Różne te ciała, które badanie mikroskopowe wykryło w pyłach, są pochodzenia mineralnego, lub też organicznego.

Materje mineralne nie wielką różnicą przedstawiają, złożone są bowiem po największej części, z okrzuchów skal znajdujących się na powierzchni ziemi, w miejscu odbywanych doświadczeń. Szczałki z działu zwierzęcego, są głównie następujące: zwierzątka nadzwyczaj małe, jak glisty należące do działu Oxyurias, kilka gatunków węgorków, skielety wymoczków krzemienistych jak diatomee, dakillarye i inne; kawałki rozków chrząszczy; łuski ze skrzydeł motyli dziennych i nocnych; nitki welny rozmaitego koloru, pochodzące z naszego odzienia, częstokroć pięknej barwy niebieskiej, czerwonej lub zielonej; włosy ze zwierząt; pierze; kawałki stóp i skóry owadów; komórki naskórka; nitki pajęczyny *).

Zaś atomy kurzu, należące do działu roślinnego są: kawałki tkanki roślinnej; włókna drzewne w małej ilości; w większej zaś komórki i cełki; często mech z pokrzywy i innych roślin; ulamki ości kłosów; włókna bawełny, zwykle białe, czasem i kolorowe; kawałki pylników i pęcherzyki pyłku ślazowatych, wierzbowki i sosny; zarodniki skrytokwiatowych, lecz w bardzo małej ilości.

Najbardziej to zastanawia, że ciałem najczęściej napotykanym w pył atmosferycznym, jest krochmal. We wszystkich miejscowościach, gdzie mąkę ze zboża używają za pokarm, krochmal widzieć się daje w postaci ziarenek czyli kuleczek, bardzo wyraźnych w mikroskopie. Znajdując on się, nie tylko w kurzu daty tegoczesnej, ale i w odwiecznym, zachowywał jak najdokładniej. P. Pouchet w kurzu przywiezionym z wnętrza grobów wyższego Egiptu, odkrył kuleczki krochmalu, okazujące własności tak fizyczne jako i chemiczne krochmalu tegoczesnego. Za gotowaniem w wodzie, napęczniał on i rozpadał się; za zetknięciem z wodą jodową, zabarwiał się na niebiesko; kształt kuleczek w mikroskopie, okazał się owalny lub kulisty; jednym słowem, krochmal sięgający czasów Sezostrysa i Faraonów, w niczem się nie różni od krochmalu dzisiejszego.

Drugim faktem godnym zastanowienia jest to, że kuleczki krochmalu znajdujące się w pyłach odwiecznych, bywają zabarwione na piękny kolor fiołkowy. Fakt takowy, sposobem ciekawym a niespodzianym, potwierdza ważne prace p. Chatin, dotyczące obecności wzwiewów jodowych, w powietrzu. Trudno oczekiwać bardziej zajmującego poparcia, odkryć znakomitego chemika, jak to, które natura sama niejako dla niego zachowała, objawiając przez naturalne zabarwienie krochmalu, unoszącego się w powietrzu, niezaprzeczalną obecność, pary jodowej w stanie wolnym.

Pan Pouchet zajęty spostrzeżeniem krochmalu w pyłach powietrznych, dokonywał z największą dokładnością, badanie tego szczególnego zjawiska. Rozpoznawał pył wszelkich miejscowości i wieków wszystkich. Zwiedzał budynki miast wielkich, tudzież i na puszczach, czy to w głębi łądów, czy na wybrzeżu morskimi stojące, a wszędzie znajdował krochmal, obdarzony tak wielką siłą zachowawczą, że ta się oparła działaniu lat niezliczonych.

Jakakolwiek jest dawność pyłu, krochmal zawsze w nim rozpoznac się daje. Znalazł go p. Pouchet po kątach najbardziej niedostępnych, w naszych kościołach gotyckich, gdzie leży z pyłem, poczerniałym przez sześć lub ośm wieków egzystencji; spotkał go też, jakęśmi powiedzieli, w pałacach i podziemiach Tebaidy.

Według dokonanych spostrzeżeń, przyjęć można zasadę, że we wszystkich krajach, gdzie zboże jest podstawą pożywienia, jego krochmal przenika wszędzie z pyłem, w mniejszej lub większej ilości. Więcej go jest w miejscach zbliżonych do miast, lub położonych blisko. Przeciwnie zaś, kuleczki krochmalu coraz rzadsze się stają, i coraz są mniejsze, w miarę oddalenia się od ogniska ludności, i zwiedzenia osamotnionych budynków. Krochmal nie znalazł się ani w świątyni Jowisza Serapis, stojącej nad brzegami zatoki Baja, ani też w świątyni Wenery Athor, znajdującą się na granicy Nubji.

W ogóle p. Pouchet uważał, że im wyższe było miejsce na górach jakie zwiedzał, im wyższymi były budynki, ilość krochmalu zmniejszała się coraz bardziej. W opactwie Fécamp, które jest położone poniżej poziomu gruntu, w środkowej części miasta, krochmal obficie się znajduje w kurzu zalegającym w kącie kaplicy. W katedrze w Rouen u spodu jest go wiele, a mało w wyższych częściach gmachu.

W osamotnionej kaplicy nad krzemiem morza, na wzniesionym stojącej wzgórzu, otwartej dzień i noc dla przechodniów, pył składał się po największej części z okruchów wapiennych, które wiatr z gór przyległych nanosił, z ulamków skrzydeł ćmów i motyli nocnych, szukających tam zapewne schronienia, ale rzadko kiedy na polu mikroskopowym, ukazała się jaka kuleczka krochmalu.

Jednym słowem, gdzie się żywią mieszkańcy zbożem, tam krochmal wszędzie się dostaje za pośrednictwem powietrza; widział go p. Pouchet nawet we wnętrzu skrzynekki bębena, w głowie psa zabalsamowanego, którą sam niegdyś, w podziemnej świątyni wyższego Egiptu znalazł.

Pan Ch. Robin, w dalszym ciągu tych samych poszukiwań, znalazł kuleczki krochmalu, na powierzchni skóry człowieka żyjącego; aby je otrzymać, dość poskrobać lekko skórę narzędziem ostrym.

Ogłaszając powyższe spostrzeżenia, p. Pouchet chce w nich widzieć dowód, popierający twierdzenie się samorodne. Co się nas tyczy, uchwycić nie możemy jak się należy związku, istniejącego pomiędzy składem pyłów atmosferycznych, a sa-

morodnym powstawaniem istot żyjących. Lecz chociażby uważane oderwanym nawet sposobem, to jest same w sobie, powyższe badania, dość już obudzają zająca, swoją nowością i znaczeniem.

R. B.

PRZEGLĄD MIEJSCOWY.

W I L N O.

Od tygodnia straszne mamy upały—co przyspieszyło w okolicach Wilna żniwa żytnie, w wielu już miejscach ustawione szeregi snopów, nadają niwom jesienią fizonomię. Czyżby jesień tak była blisko?

Jesień—to dojrzałość—zapewne pod pewnym względem, czaszy nam dojrzeć; rozstać się z rojeńkami wiosennemi, które w kształcie bezowocnych westchnień za lepszą dolą, lub miopodipnyim deklamacji rozwiewają się za pierwszym podmuchem silniejszego wiatru.

Kedy nie spojrzeć, czy na warunki życia towarzyskiego, czy, chociaż to smutno wynikać, na podstawy życia rodzinnego—wszędzie ta sama niedojrzałość, dziwaczne nawyki, przesadne dźwignictwa, i owoc tego wszystkiego rozstrój i niedola—raz cicha, ukrywana, nieostrzeżona, drugi raz zająca się, narzekająca i wetująca na innych za swoje zawady.

Zapewne źródło złego nie leży w nas samych, jest ono napływowe; ten niepojęty rozdział kółek towarzyskich, to nadstawianie się przed niżej niby stojącymi w hierarchji społecznej a plaszczenie się przed możnymi, jest obcego pochodzenia—ale jest.

Wśród tej ciągłej gonitwy, do urojonego celu, którego osiągnięcie nieraz powinno być rumieńcem wstępu obłąk szlachetne czoło, zatracca się powoli instykt prawdy, poczucie swego obowiązku, a co najgorsza, zjawia się w posród swoich niedowierzanie i podejrliwość, rozpręga się harmonja ogólna, a wśród powodzi osobistych, małuczkich celków, ginie jedność, ginie możność życia wedle Boga i sumienia.

Nie stwierdzamy naszych słów przykładami, wlelibyśmy o nich nie wiedzieć, wlelibyśmy przypuścić, że to chwila przełomu, że wystarczy nam siła duchowych by się otrząść ze szmatek sobkowstwa, pajęczą nicią pychy związanych.

Lecz pierwsi niż towarzysstwo całe inacz się kształtuje, niezbędnem jest byśmy dojrżeli bardziej w kółku rodzinnem, byśmy raz przeswadydził się, że w rodzinie jako skarbnicy, winny się przechowywać wszystkie życia świętości, że „gdzie niema cnoty w rodzinie, tam jej i w narodzie niema; a jednak gdy spojrzemy dokoła, gdy zbadamy w imię czego wiążą się nowe rodziny, mimowoli przyjdzie nam zadrzeć o przyszłe pokolenie.

Może jeszcze nieraz wrócimy do tej kwestji, boć to najżywniejsza w chwili obecnej, lecz teraz z obowiązku sprawozdawcy przejdźmy do rzeczy bieżących.

Mieliśmy sposobność oglądać roboty kolei żelaznej, począwszy od Santoki, gdzie na Wilji jednocześnie wznoszą się dwa mosty: jeden drewniany czasowy, drugi zaś stały, aż do Landwarowa.

Czasowy most niedługo może być ukończony, jak również i most mniejszy na Wilejce, niedaleko Kuczuryszek. Roboty ziemne na wszystkich punktach posuwają się szybko, użyto bowiem wagony do pracy, co oszczędza ręk ludzkich i znacznie przyspiesza robotę; mianowicie, w punktach, gdzie do sypania watów przez doliny, trzeba brać piasek z punktów dosyć odległych. Używane są dwa rodzaje wagonów z rzutem podłużnym i bokowym. W samem mieście największe spokoło trudności, bo pomijając wysokie nasypy przez dolinę Rosy i głębokie przekopy przez otaczające wzgórza, musiano przeprowadzić linię po nad Ostrobramską ulicą. Obecnie stanęło na tem, że przez ulicę rzucony będzie most systemu amerykańskiego.

Budowa banhofu, na wyrównanej płaszczynie między ostrobramską ulicą i kościołem św. Stefana, oddana została przez kompanję, prywatnemu przedsiębiorcy. Banhof ze wszystkimi przynależnościami może być gotowy najprędzej w półtora roku, a tymczasem wzniesiona będzie budowa z drzewa.

Wzdłuż po za stacją, ma się rozciągać nowy bulwar, który już zbliża się ku końcowi. Od św. Stefana, wykięto w kierunku linii prostej aż do Ewangelickiego cmentarza nowy bulwar szosowany, połączy on dwie drogi, prowadzące do Wilna, Oszmiańska, Lidzką i Trocko-Kowieńską.

Budowę tego nowego bulwaru, jakęśmi słyszeli, p. Adelson obowiązał się dokonać swym własnym kosztem; pragnąc zrobić tym pamiętkę miastu naszemu.

Oprócz tego bulwaru, jest w projekcie urządzenie zjazdu od Pohulanki aż do kościoła św. Jakóba, co połączy wszystkie targi, mające się przenieść na Łukiszki, ze stacją kolei żelaznej; oraz przeniesie bulwar idący wzdłuż po nad brzegiem Wilji, od cytadeli, aż do kościoła św. Jakóba.

Tunel ponarski zbliża się ku końcowi, zostało tylko 30 sążni do zasklepienia, część znaczna już odkryta zupełnie, ruszowanie zdjęte, piasek z wewnątrz wywieziony. Pośpiech takowy w robocie jak się zdaje trzeba zawdzięczać nowemu systematowi, przyjętemu jako zasada budowy, zamiast bowiem galerji bokowych, zagłębiają za pomocą studni, dla wznoszenia fundamentów, a sklepienie się buduje przez stopniowe rozszerzenie galerji środkowej.

Prześlizny to widok w nocy, wewnątrz tunelu. Mianowicie teraz można się przypatrzeć i zrozumieć cały systemat budowania, bo w rozmaitych punktach, możemy widzieć, wszystkie stopnie wykonania budowy. Przeszedłszy uważnie przez całą długość, z przewodnikiem coby chciał tłumaczyć przebieg pracy, można sobie zrobić bardzo dokładne pojęcie o sposobie prowadzenia takiego przedsięwzięcia, obrzymia to praca ręki ludzkiej, pierwsze to świadectwo szerczącego się przemysłowego postępu w Litwie.

W tym podziemnym korytarzu 200 sążni długim, zbiegły się trzy narodowości, nasz biedny chłopiec litewski pracuje obok stowarzyszonych w korporacją niemieckich górników i robotników francuzkich, a wszyscy się rozumieją—potrzeba widać zna swoją wymowę.

Zwiedzaliśmy ostatnią razą tunel przed kilku dniami, o godz. 11-jej w nocy, właśnie w chwili, gdy uderono w szyny dzwoniąc na obiad. Zamigotały światełka, ruch się zrobił między robotnikami, wszystkie ogniki posuwały się naprzód, jeszcze zawracało lejącym nas kilka małych wagoników, wywożących ziemię niepotrzebną w tunelu, i w krótkim przeciągu czasu, zostaliśmy prawie sami w całym

podziemiu, tylko gdzie niegdzie, na kupie wapna, lub piasku leżał zwalony snem robotnik, to najczęściej nasz chłopiec co przywykł do spoczynku na gołej ziemi, Niemcy zwykle się moszczą na deskach, chociaż także niezawyją wielkiej wygody.

Co to za okropne musi być zmęczenie, kiedy biedny robotnik, niema już siły i ochoty wyjść na świeże powietrze, ale na znak dany do odpoczynku, tam gdzie pracował zwał się jak kłos podcięty, dla tego by stanąć za nowym znakiem do dalszej pracy.

Tłumaczono nam wprawdzie, że robotnicy dobrze są płatni, że dobrze są karmieni, i że nawet mają wygodne koszary, lecz kiedyż z tego wszystkiego korzystają?

Praca, sen, i posilenie, oto trzy fazy życia tych biednych kretów.

Z jednej i drugiej strony tunelu, wzniesiono mnóstwo większych i mniejszych domów, szafaszków, bud drewnianych; wygląda to jak małe miasteczko, pełno tam ruchu i życia, na wyłącznym swoim prawie.

Z tunelu udaliśmy się do cegielni założonej przez kompanję, w pobliżu gór ponarskich, nad brzegiem Wilji, urządzono ją w sposób zupełnie nowy. Cegła wypala się nie w piecu jak zwykle, ale na wolnem powietrzu; trudno dosyć jest opisać jak się układają warstwy ceglane by się mogły wypalać dostatecznie, i dla tego ciekawych odsłamy, by racyli sami się temu przypatrzeć—a oprócz tego nie jest to nasz fach wyłączny, moglibyśmy zdać z tego sprawę niedoładnie, wolimy więc zanotować fakt, że ten systemat pozwala, na raz blisko miliona cegieł wypalać.

Cegły przywożą do tunelu, jeszcze ciepłe, i dla tego przed użyciem zwykle je zanurzają w wodzie. Dziennie zużywają w tunelu od 30—40 tysięcy cegieł.

Najwyższy nasyp, na tych kilkudziesięciu wiościach widzieliśmy w Wace, przy przejściu przez dość rozległą kotłinę, nadnie której rzeczka Waka kręto się zwiąja. Już większa część nasypu z obu stron skończona, a do budowy mostu, już zabite są pale, i na nich wzniesione fundamenta z ciosowego kamienia, przyszytych słupów mostowych.

Roboty w tym punkcie posuwają się z wielką szybkością.

Stylizyśmy, że roboty na kolei między Kownem a Stotupianami zbliżają się ku końcowi i że od pierwszego października, rozpocznie się ruch stały na tej odnodze głównej kolei.

Ponieważ już zaczęliśmy mówić o kolejach żelaznych pozwalamy sobie pogwarzyć z czytelnikami naszymi, o konieczności przeprowadzenia nowej odnogi, coby połączyła Pińsk, ów główny punkt składowy wyrobów surowych znacznej części Litwy, Wołynia i Ukrainy, z Grodnem, jako miastem leżącym nad rzeką spławną i główną linią kolei żelaznej. Przeczuje konieczności tej linii oddawna czuć się dawało, już przed parą laty za inicjatywą p. Butymowicza obywatela ptu Pińskiego; obywatela miejscowi, dla których linja ta najwięcej przyniosłaby korzyści, myśleli o dzwignięciu tego przedsięwzięcia własnymi siłami; obecnie zaś jakęśmi stysłeli, nawet złożono pewien kapitał (choć bardzo mały) na pierwsze wydatki zbadania miejscowości i wytknięcia linii.

Przykład bardzo piękny i jesteśmy przekonani, że wielu by znalazł nasładowców, jeżeliby tylko ogół się przeświadczył o potrzebie i korzyści, jaka spłynie z przeprowadzenia linii takowej. Każde przedsięwzięcie przemysłowe winno się opierać na prawdopodobieństwie korzyści dla przedsiębiorców, nie zaś występować w kształcie ofiary, wtenczas tylko bowiem może się udać, kiedy z góry daje pewne rokowanie powodzenia.

Przemysł i ofiara, są to dwa pojęcia nie dające się z sobą pogodzić, w życiu społecznym ofiara jest dzwignią wielkich czynów, w życiu zaś handlowo-przemysłowym przewodnikiem ma być rachunek ścisły, oparty na statystycznych danych i na prawdopodobieństwie. Dla tego więc czujemy się obowiązani powiedzieć słów kilka jak się takie przedsięwzięcia załatwiają na zachodzie, a w końcu dodać to co wiemy o rzeczonej linii.

W obec tak widocznie korzystnego przedsięwzięcia—kilku kapitalistów, łączą się w spółkę, z nazwą *założycieli*, wybierają do siebie inżyniera-advokata, (ingenieur-avocat) którego obowiązkiem zbadać kwestję podług zasad sztuki, i bronić jej korzyści, przed rządem, przy podaniu o zatwierdzenie linii, i zapewnienie gwarancji.

Założyciele ponoszą koszt pierwiastkowego wytknięcia linii, i funduszem swoim ruchomym czy nieruchomym, odpowiadają częściowo za pewność przedsięwzięcia; lecz i ta odpowiedzialność znika skoro rząd zatwierdza linię i zapewnia gwarancją od wyłożonego kapitału na budowę; wtenczas bowiem każdy z założycieli, dostaje odpowiednią, do umowy złożonej jako kaucja, ilość akcji, które mając procent zapewniony, mają kurs monety; od razu więc założyciele, cofają swe kapitały jeszcze przed zbudowaniem kolei, przez wyprzedzając przypadających na nich akcji—a za pierwiastkowy forszus, pobierają pewne procenta z dochodu, o czem każdy z czytelników, może się przekonać przeczytawszy ustawę główniej kompanji kolei żelaznych w Rossji.

Skoró wten sposób założyciel wycofał swój kapitał, cała budowa odbywa się za pieniądze akcjonariuszów.

Przed puszaniem akcji, założyciele, wraz z inżynierem obrońcą, obierają dyrekcją do wykonania przedsięwzięcia, która już staje jako zgromadzenie odpowiedzialne przed akcjonariuszami, zaslanając sobą założycieli.

Widzimy przeto z tego obrazu pobieżnego manipulacji *założycieli*, która zwykle się powtarza, że oni jedni, co z całej kompanji nic nie ryzykują, a największe odnoszą korzyści.

Nie potrzebujemy się dziwić organizacji takowej, utworzyli ją bowiem sami założyciele pierwszych kompanji na zachodzie, a do nas już w gotowej ta organizacja przyszła formie.

Może też i słusznie, że ci co pierwsi, popchnęli do życia przedsięwzięciu korzystne będą zeń najwięcej korzystać.

Ale wróćmy do kolei Pińsko-Grodzienskiej; i wykażmy mniej więcej korzyści takowego przedsięwzięcia, nie już dla założycieli, bo te są zawsze pewne, ale dla handlu zbożowego i dobrego bytu całego kraju.

Dawniej samo nazwisko Pińszczyzna, byłoby postrachem dla podobnego przedsięwzięcia, ale teraz gdy jeden z tutejszych inżynierów zrobił już pod względem technicznym, przegląd miejscowości między Pińskiem i Grodnem, istniejące przedtem mniemanie, że Pińsk z powodu otaczających go błot prawie jest nie przystępnym dla budowy kolei żelaznej, nie tylko rozproszyło się samo przez się, ale dowodnie przekonało, że przedsięwzięcie takowe nie tylko jest możliwym, ale jeszcze dosyć łatwym do wykonania i niepotrzebującym nadzwyczajnych nakładów.

Powierzchnia tych miejsc, przez które prawdopodobnie trzeba byłoby linją prowadzić, dosyć jest równą; za wyjątkiem okolic Grodna, wzdłuż po całej linii spotykamy obfite rozmaitego rodzaju materiały, do budowy kolei, a co najważniejsza jest już gotowa komunikacja wodna, chociaż połączona z wielu niedogodnościami, mogąca ułatwić dostawę tak rełsów, jako i innych znacznych ciężarów, których przewózka łądem zawsze pociąga za sobą wydatki znaczne, a najczęściej powoduje przewożkę w budowie.

Droga ta mogąca mieć mniej więcej 250 wiorst długości, połączyła by wszystkie komunikacje wodne rzek południowych naszej prowincji, z drogą żelazną Petersbursko-Warszawską, połączoną z głównymi punktami konsumcyjnymi kraju, i dotykającą przez gałęź bokową do morza Bałtyckiego, najważniejszej komunikacyjnej drogi, nie tylko do Anglii, głównej konsumentki naszych produktów na zachodzie, ale do wszystkich punktów handlowych Europy.

Jak wiadomo transporta pódów surowych z Polesia, Wołynia i Ukrainy, wodną komunikacją koncentrującą się w Pińsku, mogą zamtąd być spławiane dwoma drogami: do Królestwa Polskiego i do Królewca. Obie te drogi dosyć są niepewne i zawodne.

Pierwsza droga prowadzi rzeką Pińą, królewskim kanałem, Muchawcem, Bugiem i Narwią do Wisły.

Druga zaś Jasiółdą, Ogińskim kanałem, Szczarą do Niemna.

Obie te drogi, dla małej wody mogą podejmować tylko nie wielkie a najczęściej płaskolenne statki, i dla wielu przeszkód czynią tę żeglugę nader utrudającą. Połączenie mianowicie Pińska z Niemnem, bardzo jest zawodne. Kanał Ogińskiego nie ma rezerwoarów, dla zasilenia kanału wodą podczas suszy, a rzeka Szczara ma to do siebie że kilka razy na rok podczas lata i jesieni woda w niej ubywa, bez żadnych widocznych powodów i czyni żeglugę niemożliwą—na dowód tego przytoczymy tu, po jednym dla każdej drogi z licznych przykładów (*).

W r. 1858 pewien kupiec piński obowiązał się dostawić z Pińska do gubernji Wileńskiej znaczną ilość spirytusu. Żegluga odbyła się szczęśliwie rzeką Jasiółdą i kanałem Ogińskiego, lecz niedaleko Stonima cały transport osiadł na mieliznie, na rzece Szczarze. Po dość długiem oczekiwaniu i po próżnych usiłowania spuszczenia płytów z miejsca, wypadło nareszcie z wielką stratą przedsięwzięcia, dostawić na miejsce przeznaczenia rzeczoną transport łądem. W tymże 1858 roku 8 maja z Kremienczuku wypłynął transport do Modlina, na dziewięciu berlinkach, już w Kijowie trzeba go było przeladować na dwanaście mniejszych berlinek, a w Pińsku na 50 szuhalej. Z Pińska wyszły szuhaleje przy końcu września, i zostały zatrzymane przez lody na Narwi, a ładunek musiano odwieźć na wozach do Modlina.

Z tych dwóch, przytoczonych oraz z wielu innych przykładów możemy wyprowadzić następujące wnioski:

1) Niepodobna obliczyć, czy wystarczy jednego roku na spławienie produktów z Wołynia i Ukrainy do Królewca lub Gdańska, a także dostarczenie zagranicznych produktów do miejsc skąd wyszły transporta.

2) Przeladowywanie w Pińsku na statki mniejszych rozmiarów lub na płyty, jest rzeczą prawie zwyczajną.

3) Znaczna odległość punktów krańcowych i niepewnej żeglugi, czyni niepodobnem dostawę na termin określony zamówionych produktów, a tem samem utrudnia nader handel, mianowicie zbożowy, oddając naszym kupców w zupełną zależność od kupców królewieckich i gdańskich.

4) Utrzymywanie z tego powodu magazynów składowych w Gdańsku i Królewc, drogo opłaconych, pozbawia znacznej ilości zarobku wyprzedających produktu surowe; jak również zmusza opłacać droższą drogę z zagranicy sprowadzane. Wprawdzie domy komissowo-handlowe w Płocku, w Aleksocie, mogą w części temu zapobiedz, ale i one potrzebują pewności dostawy, a dla tego by mogły wejść w bezpośredni stosunek z gospodarzami Polesia, Wołynia i Ukrainy, niezbędna jest pewna i stała komunikacja, bez której wszelkie obroty handlowe, są niepodobniem wprawie.

W każdym razie na produktach sprzedawanych tracimy procenta, a za towary kupowane musimy płacić drożej, ztąd strata podwójna, która tylko przez ułatwienie i pewność komunikacji może być usunięty.

(Dokończenie nastąpi).

PRZEGLĄD ROLNICZY.

Ksiądz Podlaszcki i jego maszyna.—Ferma w Vincennes.—Wysięgi wołowe w Bawarji.—Środek przeciw raptownemu zarywaniu mleka u krow.—Ciele żyjące z dwoma głowami.—Prawo ochrony pastwa dzikiego pożytecznego w gospodarstwie w Prusach.—Wiadomości handlowe.

(Dokończenie ob. N. 53).

W Rozenheim w Bawarji urządzono wysięgi wołowe, metę naznaczono 600 stop, jeżdżąc bez ostrog tylko biczami popędzali woły. Nagrodę otrzymał wół średniej wielkości 4-ro letni rassy miejscowej, który wyprzedził, t. j. wysunął się z pomiędzy wszystkich o pół karku ale się nie dzyszał (!)

W bliskości Poznania we wsi Jerzycach u włościanina Puca, krowa urodziła cięle o dwóch zupełnie dobrze zbudowanych głowach jedna wychodził z zyczajnie z karku druga sżyja od piersi; oczy, uszy, pysk, język, nozdrza, że cięle tylko pierwszję głowę pyskiem ssie krowe, oddycha zaś obydwoma. Berlińscy naturalisci starają się nabyć tę nadzwyczajność.

Wszystkie pisma rolnicze zagraniczne podają za pewny i doświadczony środek dla pobudzenia mleczności krowy, która mleka mniej wydawać zaczyna, użycie po trzy łyty włoskiego i zwyczajnego sproszkowanego kopru rozprawzonego w półkwarci letniej wody lub mleka. — Głby pierwsze dnie nie skutkowało po 48 go lzinach, należy powtórzyć a skutek ma być niezawodny.

(*) Oba te przykłady otrzymaliśmy z Pińska, w prywatnej korespondencji.

Ogromne szkody, jakie w ostatnich latach po-
niosły Prusy w zbożach i lasach przez nagromadze-
nie się owadów, oraz badania w tym przedmiocie na-
turalistów spowodowały rząd pruski rozciągnąć
opieką prawa nad ptactwem wyniszczającym te owa-
dy, i tak pod najsurowszymi karami, wzbroniono po-
mimo enione pastwo łowić, strzelać, przedawać po
rynkach, wybierać jaja t. p. do rzędu takich zaliczo-
nych, wroble, słowiki, ziembry, czyże, szczygły, drozdy,
kosy, szpaki, jaskółki, trznadle, dzięcioły, dudki,
wrony, kawki, skowronki i sikory. I u nas przy
coraz więcej pojawiającym się robactwie a mianowicie
w lasach należałoby zwrócić uwagę na te naturalne
środki ochrony.

Handel. Z Besarabji coraz smutniejsze przy-
chodziły nowiny z powodu szaraczki, która niszczy
wszystko. Z Anglii donoszą o ciągłych deszczach
i chłódach, urodzaje nieszczerzalne. We Francji
deszcze ze szronem ciągnęły a nawet kilka było silnych
przymrozków. Ziad handel w Gdanskun chociaż
niezbyt ożywiony, ale jeszcze do 26 czerwca ceny
nie niżły się.

Odessa też same podaje wiadomości, chociaż
w tym porcie odbywa się teraz ładowanie na okręty
zboża zakupionego zimową porą.

Rygi więcej ożywiona, ceny się nie podniosły, ale
chcąc kupić więcej się objawia. Narzekają tylko
kupcy na siemię linae z Rossji i Litwy, które han-
dlarze żydzi umyślnie zanieczyszczyli, sypiąc
w wielkiej ilości rozmaite chwasty.

Gazeta rolnicza rossyjska powziawszy telegra-
ficzną wiadomość, o mającym się u nas założyć to-
warzystwie rolniczym, z wielką się sympatją odzywa,
życząc, aby ono wzięło za wzór prace i działania
towarzystwa warszawskiego jeśli chce być istotnie
dla kraju pożytecznym, żeby czynem objawiało w cza-
sie swoje istnienie a nie było tylko papierowem.

(T. S.)

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

W dzienniku niemieckim wydawanym w Lip-
sku p. t. Magazyn literatury zagranicznej znaj-
dziemy pierwszą część Studjów pani Leonory Ziemię-
kiej, nad literaturą polską. Część ta zawiera bio-
grafię Józefa Gołuchowskiego i obszerny rozbiór
działa jego p. t. Dumiani nad najważniejszymi
zagadnieniami dla człowieka, których druk
wkrótce rozpocznie pan Zawadzki.

Piszą z Lwowa 18 (30) czerwca n. s. Ogólne
zgrupowanie Towarzystwa gospodarskiego trwało
przez cały tydzień. Zakończyło się wczoraj wie-
czornem zebraniem wyprawionem dla księcia prezesa.
Równocześnie otwarta wystawa trwała przez dni
pięć. Dnia 25 tegoż miesiąca odbyły się w Dubla-
nach próby przysyłanych na wystawę narzędzi rolni-
czych.

Pismo perjodyczne Ognisko, wychodzące w Kra-
kowie opisuje, jak w okolicach nad Wisłoką podnosi
się zamożność i oświata wśród ludu galicyjskiego.
Najprzód, powiada, uderza w oczy codzienny postę-
pująca zamożność ludu, którą widać najbardziej w nowo
stawianych domach i budynkach gospodarskich. Cha-
łupy tam to istne folwarki o dużych otwieranych
oknach, o izbie i alkierzu, wszędzie z kominami i ku-
chenkami angielskimi, z podłogą drewnianą, a na-
wet niekiedy są domy z gankami na filarach muro-
wanych. Co jednak głównie nadaje ludowi tamtej-
szemu wyższość nad innymi okolicami, to szkoły.
W jednym dekanacie Mileckim jest szkolek 14; w Ga-
łuszewicach, w czasie nabożeństwa, widziano około
80 dzieci płci obojg, schludnie ubranych, obyczajnie
i porządnie z książeczkami w ręku assistujących i do-
branie głośnie śpiewających pieśni nabożne. Tak
więc stan włościan w Galicji, chociaż trapiących wy-
górowanemi podatkami, nie jest do tyła okropnym,
żeby aż «matki pożerały własne dzieci», jak to nie-
dawno publicznie głosił niewstydzono się; a światło
nauki snadź niedarmo spływa na głowy...

P. Borkowska wydaje Wspomnienia z prze-
szłości, dzieło będące dopełnieniem «Obrazków
świętobliwych i bogobojnych Polaków i Polek».
W księdze tej obok życiorysów, znajdują się opisy
słynniejszych miejsc kraju, jak zapewnia Gaz. Codz.,
nader zajmujące skresłone. Prenumerować można
w księgarni Kaufmana w Warszawie; cena rs. 1.

Dnia 8 (20) czerwca zakończył życie kardynał
Wiseman, autor wielu dzieł treści religijnej, z któ-
rych dwa w formie powieściowej: Fabjola i Lampa
w przybłytku Panskim, wyszły u nas w przekła-
dzie, pierwsze w Krakowie, drugie w Wilnie, i zys-
kały sympatyczne przyjęcie.

Nowa wyprawa do bieguna północnego wysta-
na została z Nowego-Londynu (w Stanach-Zjedn.),
pod dowództwem F. B. Hall, na statku «George-
H-nry», w celu zbadania odległości pomiędzy Kap-
Willoughby a drogą prowadzącą do drogi Fury
i Hehli.

Ksiądz Augustyn Knoblich, kapelan kościoła
Bożego Ciała w Wrocławiu wydał w języku niemieckim
Żywot świętej Jadwigi, księżny i patronki
śląskiej. Dzieło ma odznaczyć się nietylko głębo-
kim poglądem i sumiennem opracowaniem podług
wszelkich znanych dotąd źródeł, ale nadto pięknym
stylem i ozdobnym wydaniem. Podając tę wiadomość
o książce, której jeszcze w Wilnie niema, Gaz.
Warsz. dodaje, iż ks. Knoblich obiecuje ogłosić ją
w przekładzie polskim.

Gazeta literacka przy «Czasie» donosi, iż
Włodzimierz hr. Dzieduszycki w Galicji, posiadający
znakomity gabinet ornitologiczny samych ptaków kra-
jowych, rozpoczyna we Lwowie druk własnego dzieła
obejmującego opis ptaków krajowych. Tamże we
Lwowie drukuje się obszerna fasciśka dzieło ento-
mologiczne, zawierające opis owadów krajowych,
przez p. Nowickiego profesora przy gimnazjum
lwowskiem. Lepiej, przynajmniej dla kraju, by-
ło, gdyby to dzieło wyszło po polsku; boć to przed-
miot równie interesujący uczonych i uczących się,
a właśnie opisania dokładnego owadów dotąd nie-
mamy; ostatni tom J.rockiego część tylko obejmuje,
reszta, jak słyszeliśmy, spoczywa w rękopisnie,
zapowiedziane w tymże przedmiocie dzieło głęboko
uczynego A. Wagi dotąd się na świat niewychyla.
Czemuż więc nie po polsku?

Niedawno umarł w Klagenfurcie Bogumil An-
ker-hofen, uczony historyk słowiańskiej Karyntji,
założyciel i najczynniejszy członek tamiecznego to-
warzystwa historii krajowej. Dzieło jego, historia
Karyntji, w języku niemieckim, pozostało niedokoń-
czone z powodu śmierci autora.

Prasa perjodyczna rossyjska zajmuje się pro-
jektem połączenia morza Azowskiego a więc i Czarnego
z Kaspijskim; jedni radzą użyć ku temu rzeki
Manycz, inni Donu i Wołgi, któreby złączone ka-
nałem. Czyż jednak ruch przemysłowy tamtej stro-

ny jest już tyle ożywiony, ażeby mógł wynagrodzić
ogromne koszty tego wielkiej wagi dla przyszłości
Azji przedsięwzięcia? o tem jeszcze ostatecznie nie-
zawyrokowano.

PETROPOLITANA.

Maybe there is more meant, than is said in the
Tristram Shandy.

I.

Wiosna—Róża Centifolia—Niewszystko piękne, co wielkie
i czerwone.

(Dalszy ciąg ob. N. 53.)

(Było to przy herbacie u pani D; towarzyszywo
dobrane i jednorodne, co w Petersburgu rzadko;
wszyscy byli dnia tego na wystawie i jeszcze pod
jej wrażeniem.)

DYSPUTA.

C'est un vrai plaisir que de fouler aux pieds en passant,
quelqu'une de ces banalités tristes, dont la misère de notre
nature a fait, hélas, des axiomes.

Fabr. de Mar.

PANI D. (zapalając cygaretkę z turc-fort.)
Pannie Emmanuel, szczerze dziś gniewałam się
na pana. Wystąpienie jego przeciw Róży, jak
znowa jaka przesładowała mię na wystawie; nie
mogę sobie darować, żeś mi bluznierstwo czy-
tała. Nie jestem bynajmniej przekonana, a
tymczasem zepsułeś, skalałeś pan przedmiot me-
go namiętnego upodobania. Poczwara, palarda,
wieszprz karmny!... te świętokradzkie epitetu
unosily się nad cudnymi klombami róż herbacianych,
wraz z tem okropnym porównaniem mszystej róż-
y, do szkaradnie brodaty polkobiety, półmalpy.
Smiałeś ją nazwać Rose - Pastrana. Wszystko
to tętniło mi w uszach jakby powtarzane w powie-
trzu przez «airy tongues», obrazonych sylfów;
oto co znaczy sprofanować miłą, niewinną ideę!...
Daruj panie, mais je dois flétrir pańskie tar-
gnięcie się jednem bardzo brzydkim porówna-
niem... Pozwalasz?

P. E. G. Faites, madame, soyez comme
chez-vous.

PANI D. (przygryzając wargi). Przypomnia-
łem, żeś moim gościem; dziękuję za lekcję, czy
za odczyt, jak teraz piszą, niektórzy.

P. E. G. O niech to panią nie zatrzymuje.
Gdybym mógł, powiedziałbym jak madrygalista
jaki z XVIII wieku, że pani masz zupełnie pra-
wo ująć się za swe siostrzyczki i w ich obronie
puszczać najostrejsze pociski; ale w moich u-
stach nie byłoby to madrygałem...

PANI D. Ależ to bardzo przykre co mam po-
wiedzieć.

P. E. G. Błagam panią, mow wszystko, co
myślisz.

PANI D. (puszczając obok dymu). Niech więc
i tak będzie. (żywo) Oto słuchaj pan; pismo pań-
skie to paszkwil; to brzydka gadzina, co się ob-
winęła dookoła najpiękniejszego z kwiatów; nie
przekonałeś nikogo, ale kwiat skalałeś.

P. E. G. Czy tylko? myślałem coś gorszego.

PANI D. (wpadając w zapal) A! chcesz gor-
szego? Masz. Sam nie myślałem o tem coś napi-
sał; chciałem tylko efektu, rozgłosu, dla tegoś
się rzucił na najpopularniejszy przedmiot upo-
dobania... Erostrat au petit pied...

P. E. G. (z uśmiechem). Tak... to już lepsza.

PANI D. A co, nie gniewasz się jeszcze? Uda-
jesz! Trafiam.

P. E. G. Droga pani; nie udaje, nie mogę się
gniewać, choćbym chciał. Dawno umorzyłem
w sobie ten zakwas, co plodzi urazy. Od tego
powiniem zacząć każdy, kto ma by najdrobniej-
szy pewniczek wywalczyć, by najmniejszego
przesadzić wypełnić; jeżeli tego nie dokazuje, u-
mrze z żółciowej choroby. Co do mnie, ilekroć
biorę pióro do podobnej krucjaty, na wszystko
przygotowany jestem.

PANI D. Krucjaty!

P. E. G. A tak, tak pani. Za naszych cza-
sów nie w Palestynie ona się toczy. Każde wy-
stąpienie w obronie zasady, a wystąpienie przeci-
wicy wielkiej większości, jest wojną krzyżową. A
co do niebezpieczeństwa, kto wie gdzie większe.

P. H. Jużci zda się, że pan nie narazasz życia.

P. E. G. Życia nie, ale prawie wszystko co
z życia znośnym czyni, co je uprzyjemnia, co woli
drożej nad życie ceni.

(d. c. n.)

KORESPONDENCA KURYERA
WILEŃSKIEGO.

Kraków, d. 4 lipca 1860 r.

Z końcem września, zostanie przeszło 200 ro-
dzin urzędniczych przeniesionych z naszego mia-
sta do Lwowa. Ubytek tyłu familij wpływie nie-
korzystnie na miasto a osobliwie, na właścicieli
domów, rzemieślników, kupców i restauratorów,
którzy najlichnieszczą część tegoż składają. I zdaje
się, że nasz stary gród jeszcze smutniejszym się
stanie niż był po roku 1854, do którego to czasu
po zmianie rzeczy w 1848 r. nie mało gniazdo-
wego mieszkańca wyniosło się do Królestwa kon-
gressowego, dla braku wyżywienia z powodu u-
padłego przemysłnictwa. Napływowa ludność, ró-
wnocześnie z urzędnikami tutaj przybyła, znowu
się będzie musiała rozproszyć, jeżeli Kraków nie
dozna poparcia ze strony rządu jakiego potręba
aby został kluczem do zachodu i wschodu, w gło-
wym punktem wiążącym handel obydwóch.

Po ostatnim pożarze r. 1850 fizjonomia miasta
znacznie i korzystnie się zmieniła. Niemal do-
mów oświetlonych przyjemniejszy niż dawniej
sprawiają widok. Cała Grodzka ulica, prawie
najpryncypalsza miasta, dawniej brudna, wązka
i ponura—przywdziała świeższe szaty i li-
czy się do najpiękniejszych ulic naszego miasta.
Zamek królewski, także gmach Jagielloński, w któ-
rym się znajduje Biblioteka, bez ubliżenia da-
wnemu stylowi, zostały ponaprawiane i kościoty
częścią zostały już zrestaurowane, częścią się re-
staurowują, nietyle z właściciwych funduszy, które
ręko albo na zawsze przepadły albo są w kwestji,
ile z pobożnych składek. Teżo jednakże idzie
odbudowanie gmachu dominikańskiego—jednego
z najpiękniejszych i najobszerniejszych—bo je-
szcze nie mało nakładu potrzeba a brankie go co
chwila. Pałac po książętach Siewierskich przy-
krył rząd dachem; dalszej jego restauracji nikt
nie przedsiębierze. A przecież to rezydencja bi-
skupa Krakowskiego, którego czy wcześniej czy
cokolwiek później miasto ma prawo się spodzie-

wać. Smutek ogarnia patrzącego na te nasze ko-
ścioty, żywe dowody pobożności i zamożności na-
szych praojców, wyrównujące nieledwie warto-
ści wszystkie po kraju rozrzuconych—a 30
z nich od pierwszego zaboru austriackiego zni-
szczono,—gdy mu się zastanowić przyjdzie nad
brakim funduszem do naprawiania ich i utrzy-
mywania w porządku, coż dopiero nad brakim
funduszu do zupełnego ich odbudowania...

Otóż w takim stanie rzeczy, magistrat Krako-
wa pomyślałby niezawodnie o polepszeniu bytu
tutejszych obywateli a tém samem o podniesie-
niu skarbu miejskiego, gdyby nie miał zbyt szczy-
płych środków, i gdyby członkowie jego wybie-
rani byli przez współobywateli, więc mieli serce
dla wspólnej miejskiej sprawy. Dawne dzieje
nasze świadczą, że mieszczaństwo tutejsze, az-
kolwiek w znacznej części składało się z żywiłów
obcych, lubiło się wyszczególnić nauką i oby-
watelską zasługą tak dalece, że niejedna znamie-
nita rodzina szlachecka, a jak na dzisiaj hrabio-
wska, początek swój zawdzięcza tutejszemu mie-
szczaństwu. Prowadzenie się mieszczan Krako-
wskich, ich towarzyski stanowisko w kraju, spo-
wodowały naszego heralduka Bartosza Paprockie-
go do wzmianki w Herbarzu Rycerstwa Polskie-
go o wielu tutejszo-miejskich obywatelach. Na-
pomknęło się, że miasto nasze nie ma funduszy
dla poparcia własnej sprawy. Już apriorycznie
wiedzieć można, że kiedy mała miejscina Droho-
bycz—że już o innych nie wspomnę—na Rusi ma
znaczące kapitały i dochody z komunalnych grun-
tów, stara Sarmacyi stolica z której plemię Piast-
ów i Jagiellonów szeroko władnęło, bez miej-
skiego majątku być nie mogło. Wiadomo, że
może żadne Europejskie miasto przez tyle kole-
nie przeszło co nasz Kraków: zmiany po przesie-
dleniu się dworu królewskiego do Warszawy nie
mogły być dla Krakowa korzystnymi a najnieko-
rzystniejszą na tutejsze miasto wpłynęła kreacja wol-
nego okręgu, a to z tego powodu, że dochody wol-
nego państewka połączone nierozdzielnie z do-
chodami komuny miejskiej. Co ten skutek za
sobą pociągnęło, że po zajęciu w r. 1846 Krako-
wa przez rząd austriacki—nowy rząd dochody
państewka poczytał za dochody państwa. Więc
miasto samo w sobie ujrzało się bez funduszy.
Dzisiaj magistrat musiał nałożyć podatek na psy
niebardzo dla siebie donosny, a w oczach mie-
szkańców nie obeznanym z wybiegami finanso-
wemi śmieszny i pogardliwy.

(Dokonczenie nastąpi.)

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

J.W. ks. Wacław Zyliński, arcybiskup Mohylewski,
metropolita wszech R. K. kościółów w cesarstwie, d. 5 lipca
wyjechał z Petersburga. Dostojny arcy pastierz udać się
raczył najprzód do diecezji Mohylewskiej, zmierzając zwi-
dzić Toloocz, gdzie są zebrani alumni z Mińska, następnie
Białycze, gdzie obecnie staraniem zacnego proboszcza ks.
L. Godlewskiego wznosi się kościół na miejscu zgorzałego
w roku ubiegłym, dalej Robki, majątność Michała hr. Ty-
szkiewicza, gdzie również buduje się kościół,—zamtąd
udać się raczy do Mohylewa, a później do Witebska, Polo-
cka, Bieszenkowicz, gdzie także wznosi się świątynia, da-

jęd do Oświęci hr. Szadurskich i do Inflant, gdzie, jak również
i wszędzie po drodze wstępować będzie do kościółów. W po-
łowie sierpnia Jego Eminencja mamy nadzieję przybędzie
do Wilna.

Dowiadujemy się z przyjemnością od akademika A. Ku-
nika, że w skład „Ruskiego Archiwum“ wejdzie latopisec
W. Ks. Lit. podług Podniańskiego rękopismu, będącego wła-
nością biblioteki Raczyńskich. Już August Bielowski spo-
rządził wierny odpis tego latopiseca, ale ponieważ monumen-
talny przedręczny wydawane nie tak prosto na świat wyjdzie,
jest więc rzeczą bardzo pożądaną, że latopisec litewski dostę-
nie się rychłej w ręce historycznych badaczy. Obecnie roz-
poczyna się druk „Królewskich tajnych drożników XIV
wieku“, objaśnionych przez profesora dorpackiego uniwer-
sytetu, P. Schirren. Jest to źródło jedno z najważniejszych;
krzyżacy bowiem przed każdą wyprawą na Litwę, wysyłali
zdolnych, a wiernych ludzi w głąb litewskiego kraju, dla
zebrania potrzebnych wiadomości o drogach, przeprawach,
stanie uzbrojenia, o większej lub mniejszej łatwości zapo-
trzeżenia się w żywność i tym podobnych szczegółach. Ci
wystańcy za powrotem składali W. Mistrzowi krzyżackiemu
swoje sprawozdania na piśmie; zbior ten tych sprawozdań,
zwanych „drożnikami“, zawiera skarb najcenniejszych geo-
graficznych i statystycznych wiadomości z tej zamierzchłej
epoki naszej litewskiej ojczyzny. Nakoniec wydanie tak
zwanych „litewskich piseczków“, byłoby niezmiernie użyte-
czne, gdyby tylko znalazł się uczynny, obojętnej zajęć
się przygotowaniu ich do druku.

Od dawna czynić się dawał u nas brak dzieła elementar-
nego w filologii, aby odpowiedzieć tej potrzebie, znane i
biegłe pióro w tym przedmiocie i zajęło się przekładem
działa, które od lat kilku używane jest powszechnie we
Francji i oczekiwało się już 3-go wydania. Jest to „przewo-
dnik filozofii“ (Manuel de philosophie), ułożony przez pa-
now Jacques, Simon i Saisset. Dzieło to uwięzyła Rada
wychowania publicznego. Składa się ono z Psychologii, Lo-
giki, Moralności, Theodecy i historii filozofji. — Pierwszy
traktat już jest na ukończeniu.

Dzieło wyjdzie częściowo, t. j. przedmiotami.

Znany nasz kompozytor Wiktor Każyński, napisał mu-
zykę do piosenki litewskiej W. Syrokomi, na notę piosenki
przysłaną mu przez panią Galwję, której i dedykował tę
muzykę, odbitą w Petersburgu u C. F. Holtza. Dziwnie roz-
rzucające sprawiła wrażenie ta tęska nota litewskiej
dziewicy, tak wiernie i umiejętnie oddana i najzupełniej za-
stosowana do słów, w których ją lud śpiewa.

P. Zyl (Gilles), bibliotekarz J. C. Mości, naczelnik
1-go oddziału Ces. armatuzi w St. Petersburgu, rzecz. F. St.
znany numizmatyk i archeolog, d. 9 lipca przejechał na
granicę był w Wilnie, zwiędził tu niektóre okolice, i ze
szczególnym upodobaniem przyglądał się zabytkom nagro-
madzonym w muzeum starożytności. Unosił się nad bogact-
wem zbioru broni kamiennej, nad rzadkością broni siecznej
i palnej i niektórych wykopaliśk. Oddział numizmaty-
czny, jakkolwiek niedosć liczny, zwrócił wszakże jego uw-
agę, a szczególnie niektóre nader rzadkie monety i medale
polskie i litewskie.

Pani Rostkowska i p. Nowakowski, artyści opery tu-
tejszej, bawią obecnie w Warszawie, i jak donosi Gaz. Codz.
mają tam na scenie wystąpić.

W niedziele 10 sierpnia ogród botaniczny był illumi-
nowany i muzyka kompanji Czechów grała do godziny 11
wieczorem. Publiczności było niewiele.

W domu Millera, przy ulicy Niemieckiej, jakiś przed-
siębierca pokazuje młodą dziewczynę Elżbietę (rodem z
Czech) obłrymiej urody. Dziwny rodzaj zarobkowania.

Woksal w Zakrecie i Harmonja na Poblance w b.
ogrodzie Malinowskiego rywalizują z sobą ogłoszeniami ha-
lonów, sztuk tamanych i t. p. pragnąc ściągnąć pu-
bliczność Wileńską.

Złożono w Redakcji Kurjera: na pogorzelcach w Ma-
latach proboszcz Niemcewiczki rs. 2; Adam Baranowicz
rs. 1; ob. Wazyński z Taborzysek rs. 3. Na kościół budują-
cy się w Czestochowie: Michał Pilecki ob. ptu wileńskiego
rs. 2; Pustachy Swiderski rs. 1; maleoltni Marjan Chelchowski
z dwoma siostrami rs. 3.

(*) Piosenkę tę drukowaliśmy w Kurjerze. Muzyka do
niej sprzedaje się w Redakcji po 40 k. za egzemplarz.

Do niniejszego Nru Kurjera dołącza się broszura p. t. „Głupstwa.“ Opowiada-
nie Temma. Przekład D. C. Chodźki.

ЧАСТНОЕ ОБЪЯВЛЕНИЕ.

1. Гродненская Палата Государственных Им-
уществъ объявляет, что въ присутствіи ея 25 и
29 числа Іюля 1860 года будутъ производиться
торги на продажу для слюмки корчмачного строения
близъ г. Бѣлоостога, въ урочище Нове, за кото-
рое объявлено крестьяниномъ Лещинскимъ 125 р.
п на отдачу въ 24 лѣтъ съ содержанием состоящей
поль оною земли 4,86 десат. съ ислеченнымъ
доходомъ 8р. подустройство собственными сред-
ствами съемщика, безъ всякаго пособия отъ казны,
по составленному проекту постоянного двора, ко-
торый по окончаніи 24 лѣтняго срока остается
собственностью казны. Желающие купить сіи стро-
енія и взять въ сосержаніе землю, обязаны явиться
въ означенные сроки въ Палату или прислать
свои предложения въ запечатанныхъ конвертахъ
съ благонадежными задогами, преимущественно въ
наличныхъ деньгахъ или кредитныхъ билетахъ,
или же въ собственномъ съемщика недвижимомъ
имуществѣ, а ведучагъ представлении въ залогъ
имущества другихъ лицъ, должно быть прилагае-
му удостоверение о согласіи ихъ на подверженіе
сего имущества въ залогъ, съ обращеніемъ на
оный при высканіи при неисправномъ устрой-
ствѣ съемщикомъ постоянного двора или платежѣ
дохода. (425)

ВИЛЕНСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Приѣхавшие въ Вильно, съ 7-го по 11-го іюля.
Директоръ Варшавской оперы Станиславъ Мо-
ношко вчера приѣхалъ въ Вильно.

ГОСТИНИЦА НИШРОВСКИЙ.

Пом. г-жа Геллингъ, Шымаковскій, г-жа Полиноурацкая Тукало. Свидя.
Абляновичъ, графъ Константинъ Тышкевичъ, Докторъ, Козловскій, Пом.
Домбровскій.

Въ г-нъныхъ домахъ.
Въ д. Кваткована Докторъ Лудвикъ Бовуи.—Въ д. Дуауши: Иванъ
Адамовичъ, Антонъ Билевичъ, Дилъ Бороскій, Осипъ Косинскій.—Въ д.
Геца: Иванъ Дуневичъ.—Въ д. Бранта пом. Паулинь Вишна.—Въ д.
Красовскаго: Флоринъ Иваневичъ.—Пузыши: Графъ Храпоничій
пом. Высочай. Адольфъ Верабичій Корпунчикъ.—Дроздовскій, Мончу-
льскій, Докторъ Качинскій, Поручикъ Марциновскій, Даревскій, Протои-
ерей Бюадральнаго собора Викторъ Гомолцкій, Виленскій Жилинскій.—
Графъ Адольфъ Чапскій.—Графъ Иванъ Тышкевичъ, Пом. Маурицъ,
Вероника Оборка.

Въ Паризѣ, Князь Пузыно, въ Омьду князь Огинскій, въ Диспу пом.
Сесциалъ Маурицъ, въ Гродно Марія Шпереръ, Генералъ отъ инфан-
терій Дабиневичъ, въ Ковно, Главлій Илшенеръ Владебергъ, отъ сов.
Иванъ Круковскій, Фелиция Уразовъ, пом. Горскій, Викторъ Пого-
родскій, Виленскій Германъ въ Минскѣ: Докторъ Злаповичъ.

ДЗИЕННИКЪ WILEŃSKI.

Приѣхали до Wilna, od 7 do 11 lipca.
Stanislaw Monjuszko, dyrektor opery War-
szawskiej, dnia wczorajszego przybył do Wilna.

HOTEL NISZKOWSKI.

Ob.: pani Goehling, Szykowskij, pani Pomarańska. Tu-
kallo Swida. Abramowicz. Hrabia Konstanty Tyszkiewicz.
Doktor Kozlowski, Dombrowski.

W różnych domach.
W d. Kwiatkowskiego Ludwik Bouvié w d. Dauszky: Jan
Adamowicz, Antoni Bilewicz, Julian Borowski, Józef Kosin-
ski. W d. Geca. Jan Łuczewicz. W d. Branta ob. Paulin
Wineza. W d. Kraszewskiego Florjan Iwaszkiewicz. W d.
Puzyni hrabia Chrapowicki ob. Wysocki. Adolf Wierzbicki
Karłowicz, Drodzowski, Monczulski. Doktor Kamiński.
Porucznik Marcinowski, Darewski, Wiktor Homolicki Win-
centy Zyliński, hrabia Adam Czapski hrabia Jan Tyszkiewicz
ob. Mazurkiewicz, Weronika Oborska.

Do Parызы książce Puzyno: do Oszmiany, książce Ogiński,
do Dzinny, ob. Sieściaka Matuszewicz. Do Grodna, Marja
Szejper generał Labincow, do Kowna, główny inżynjer Bla-
zenberg jenerał stanu Jan Krukowski. Policja Urazow ob.
Gorski. Wiktor Pogorzelski, Wincenty Giedymin, do Min-
ska Doktor Zdanowicz.

METEOROLOGICZNE NAJBLADZENIA NA WILEŃSKOJ OBSERWATO-
RIUM WILEŃSKIM.

Table with 4 columns: Miesiąc i dzień, Barom. po rad. Angl., Termometr Reaumur, and Gospodarstwu. It contains meteorological data for various months and days, including barometric pressure, temperature, and wind direction.